
LA NOSTRA TERRA

REVISTA MENSUAL DE LITERATURA, ART I CIÈNCIES

GORA EUZKADI

El diumenge, dia 5 de novembre, tengué lloc el plebiscit del poble basc per a l'obtenció del seu Estatut autonòmic, en compliment de la tramitació reglamentària vigent.

L'èxit d'aquesta manifestació popular i democràtica fou clamorós i contundent, malgrat la forta campanya en contra organitzada per certs sectors polítics del mateix país basc i de bona part d'aquesta premsa peninsular defensora a ultrança del centralisme decadent.

En general, es pot dir, sense faltar a la més pura veritat i sense deixar-nos influir de la passió, que votaren a favor de l'Estatut la immensa majoria dels naturals d'Euzkadi, tant de dreta, com de centre o extrema esquerra, i en contra, o s'abstingueren, la major part dels residents allí, però naturals d'altres indrets de la Península.

Demuestra això que deim la xifra de vots positius obtinguda, que ultrapassa amb escreix la proporció exigida per a considerar acceptat l'Estatut. I ha estat tan gran el percentatge a favor d'aquest, que gairebé es pot dir que fou votat per unanimitat.

Els bascos, tant les dones—que tan entusiastament han entrat a la palestra política en aquests derrers temps—com els homes, i sobretot el sector catòlic—el més ferm baluard del nacionalisme pur—, acaben de donar un gran pas en el camí de llur llibertat i han de sentir-se'n joiosos. Llàstima que Navarra, terra basca també, no formi en

el conjunt que ha de regir-se per aquest Estatut. Però malgrat la realitat d'avui, creim que no està molt enfora el dia de la seva incorporació, perquè la sang crida la germanor i és difícil defugir a la llarga els destins racials de conjunt en els pobles, els quals governen la seva vida i la seva història.

Amb tota solemnitat, el dia 21 de desembre, una Comissió integrada pels Presidents de les Diputacions i Diputats nacionalistes bascos, féu entrega de l'Estatut aprovat al President de la Cambra popular espanyola per a la seva discussió. Ara, les Corts tenen la paraula, encara que lògicament no podem pensar ni creure que davant una manifestació tan clara i perfecta puguin negar al país basc la carta autonòmica demanada amb tanta espontaneïtat.

Catalunya ja disfruta del seu Estatut; Euzkadi ha presentat el seu a les Corts per a la seva discussió; ara Galícia es prepara per plebiscitar la seva carta autonòmica; i a València els corrents favorables augmenten de dia en dia. Davant la manifestació d'aquestes regions, les més riques i polents d'Espanya en tots els aspectes, no s'ha de negar l'avenç esplendorós i ràpid de les idees autonòmiques, i els contraris, si tenen els ulls oberts, davant aquesta realitat, hauran d'acceptar el fet que no es altre que l'opinió imperant de les majories.

A Mallorca, en canvi, dorm el somni dels justs el nostre projecte d'Estatut.

¿És que, com sempre, hem d'esperar a ésser els darrers? ¿És que sols podrem obtenir-lo quan la necessitat l'imposi pel mateix imperi de les Corts, que no voldran, o no podran tenir-nos a nosaltres sols, subjectes al carro del centralisme decadent i desarticulat?

Gora Euzkadi! Amb aquest crit de gaubança expressat amb el cor, LA NOSTRA TERRA vol felicitar el país basc i unir-se a la seva joia.

"LES ILLES D'OR"

Sota aquest lema, suggestiu i ben escollit, s'ha fundat fa poc temps a la nostra Ciutat una "Biblioteca Baleàrica" de llengua, literatura, història i ciències, dirigida pel nostre col·laborador Francesc de B. Moll, el qual ha llançat al públic la carta de convit que ja coneixen els nostres lectors, perquè aquesta Revista la va repartir entre les planes del seu darrer número corresponent al passat mes d'octubre.

LA NOSTRA TERRA, davant un fet tan transcendental per la cultura de les illes d'or,—fita que obri el camí del nostre progrés intel·lectual a nous horitzons prometedors de belles esperances i abundosos fruits—, no podia estar-se de fer un comentari. I aquest comentari no pot ésser altre que estimular l'iniciador i fundador de la "Biblioteca" per alentar el seus propòsits, felicitar-lo per la bona croada cultural que comença sota els millors auspicis d'èxit, i per demanar als nostres lectors que posin esment en aquesta empresa, afavorint-la, no solament amb la seva subscripció particular, sinó col·laborant-hi mitjançant la seva aportació intel·lectual o la material de la seva difusió i propaganda.

Entre els noms dels publicistes actuals—les figures més relevants de la nostra intel·lectualitat regional—, que han de prendre part en la nova editorial, hem vist bon nombre de col·laboradors d'aquesta Revista, i per aquesta banda resta determinat el seu caire característic i representatiu, tot d'acord amb el nostre postulat ideològic.

Però la Biblioteca "Les Illes d'Or", encertadament, no limitarà el seu camp d'acció a la presentació d'autors vivents, sinó que en el seu programa figura, bellament representada, tota l'obra retrospectiva de reconeguda valor cultural, tant la nominada com la popular i folk-lòrica, i la reedició de llibres exhaurits, poc coneguts, que ho mereixin per llur contingut.

No es limitarà tampoc la nova Biblioteca a ésser solament portaveu de la literatura—branca la més esponerosa del nostre terrer intel·lectual—sinó que la llengua, la història i les ciències, hi ocuparan un bell lloc.

Tot això significa que la Biblioteca "Les Illes d'Or", amb tant vast i atractiu programa, té la lloable pretensió que en la renglera de les seves obres es tanquin, com en un reliquiari, totes les valors

representatives, genuïnes i característiques de Mallorca i de les illes germanes. I això vol dir, també, que cap mallorquí, menorquí o eivissenc, conscient dels seus deures patriòtics, no pot deixar d'inscriure el seu nom en les llistes de subscriptors i d'aportar-hi tot el seu ajut.

No hi ha dubte, si volem fer de la cultura un do popular, que al nostre públic li falten llibres que estiguin al seu abast, i "d'aquesta falta de llibres—emprant les paraules del programa—és una conseqüència la migradesa de la nostra cultura colectiva. Perquè si bé és ver que la publicació de llibres pressuposa un públic prou culte per sostenir-la, també és evident que el públic no es pot fer culte sense un cabal suficient de llibres on pugui adquirir i refinar la formació del seu enteniment i del seu esperit".

"Nosaltres ens proposam—resa el prospecte de propaganda—de contribuir eficaçment a dotar la gent balear d'una biblioteca selecta de fons, exquisida de presentació i econòmica de preu". I aquest ideari que informa "Les Illes d'Or" és, al nostre entendre, el millor factor per a la propagació de la nostra cultura entre el nostre poble.

"Selecta" en el fons, ho serà la nova Biblioteca, a judicar per la primera llista d'obres en preparació. "Exquisida" de presentació, ja ho és en el format de mostra que inclou en el prospecte. "Econòmica" de preu, ja no és possible ésser-ho més, i ho és tant, que es posa a l'abast de tota classe de lectors.

Amb tan bones condicions, LA NOSTRA TERRA augura a "Les Illes d'Or" un bell èxit, i, a les portes de la seva presentació, li desitja un bon principi i una llarga vida.

MACIÀ HA MORT

L'HONORABLE Francesc Macià, primer President de la Generalitat Catalana, ha mort. I el seu traspàs ha tengut lloc en una data ben assenyalada: el mateix dia de Nadal.

El Nadal d'enguany ha estat de dol per a tota la Catalunya continental, i de pesar i sentiment per a tota Espanya.

Francesc Macià, home simbòlic, encarnava l'augusta representació de Catalunya, i és per això que la seva mort ha afectat tots els ciutadans, tots els partits polítics i tots els estaments socials, sense distinció d'idees, ni de matissos.

Les dates del 14 d'abril de 1931 al 25 de desembre de 1933 (temps que comprèn la Presidència de Macià) passaran a la Història de la nova Catalunya renascuda, en lloc primordial.

La personalitat de Francesc Macià fou ben acusada en l'ideal catalanista que sempre impulsà els seus actes i les seves activitats, únic ídol de la seva existència, tan fonament sentit que, en els darrers moments de vida, pres ja pel deliri inconscient i preagònic, pensava sols en Catalunya, a favor de la qual lluità sempre, i en la fe i la unió dels catalans.

S'ha de fer l'honor a Macià de reconèixer-li la seva sinceritat política de tota la vida. Ell, damunt de tot, torreja com home conseqüent. Tot ho sacrificà per Catalunya; i per l'ideal que l'anima comportà persecucions i sofriments morals i materials. Des de l'any 1907, quan renuncià a la seva carrera militar i s'adherí a "Solidaritat Catalana" contra la llei de Jurisdiccions, fins el 14 d'abril de 1931 en què proclamà la República Catalana des dels balcons de la Generalitat, la seva existència fou un calvari.

La majoria dels homes moren sense haver aconseguit l'ideal o l'afany que sentiren en vida. Macià hagué de sofrir molt, però en canvi, a l'hora de la mort, el seu ideal fecund havia plasmat en realitat plena i lluminosa.

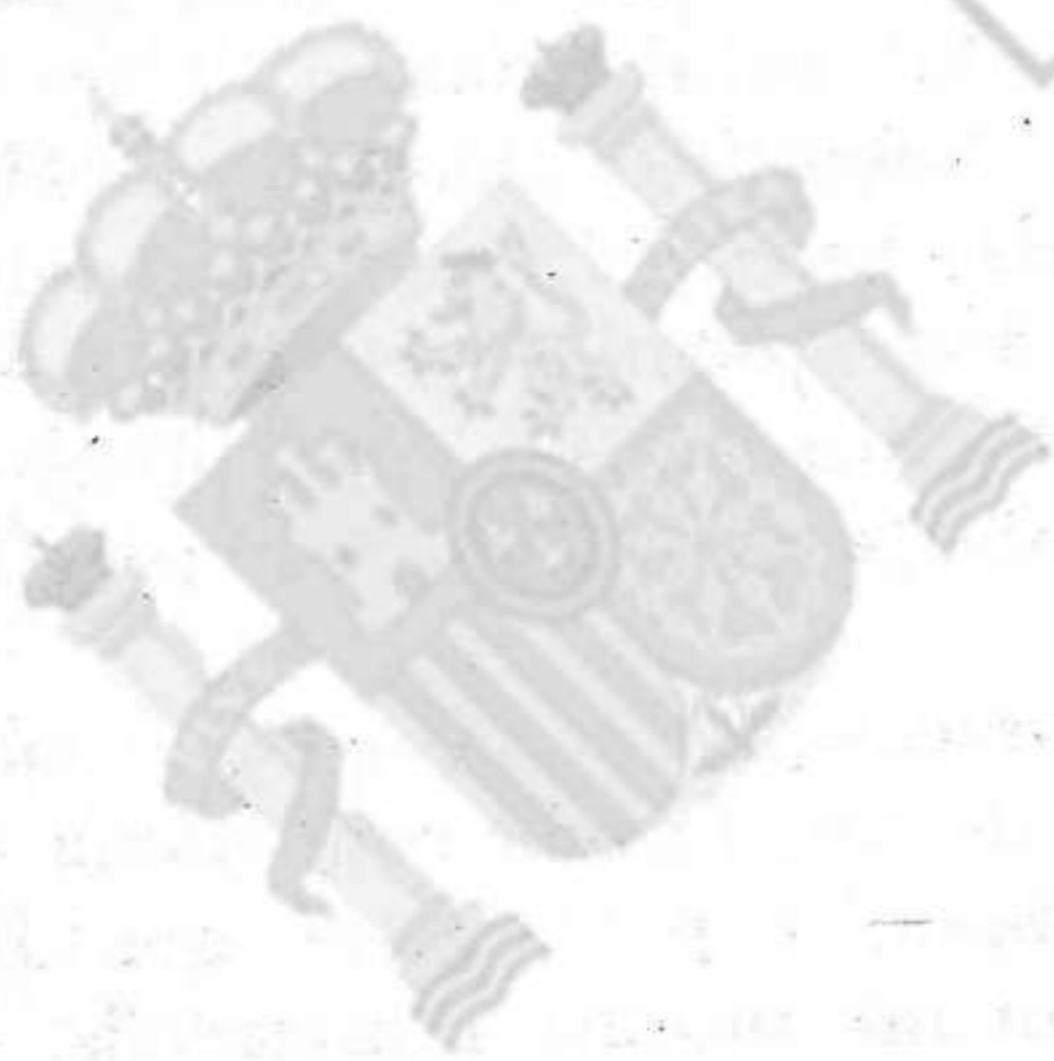
Catalunya és deutora a Francesc Macià de tot el seu reconeixement patriòtic. Ell fou qui amb la seva fe i els seus esforços

l'elevà a la seva situació actual i la investí de la personalitat que ostenta.

Per tot això, que són bells motius, Catalunya plora a Francesc Macià, l'Honorable primer President de la seva Generalitat, i del seu dol, LA NOSTRA TERRA en pren bona part i, en aquesta trista ocasió, fa palesa la seva dolor als catalans de l'altra banda de la mar, pels quals sent tota la simpatia i l'afecte d'una secular germanor.

L. N. T.

MINISTERIO
DE CULTURA

“Primum grave robur aratri...”

SOTA la terra que el sol daura,
amb una sorda voluntat,
l'arada llaura, llaura, llaura...
De fa mils d'anys no n'ha parat.

I amb saó fonda o mal temperi,
amb eixegors o freds cruels,
empeny, sollicita, el misteri
de les llavors i de les rels.

Pel seu esforç la terra, avara
com en el temps dels vells romans,
dóna el seu fruit, ahir com ara,
antany com sempre i com abans.

S'alça del somni l'erma crosta
i del desert brolla el verger,
neix la llavor i el tany rebrosta
per la virtut d'un tall d'acer...

Sense ella, l'aspra terra mare
el seu mugró hagués eixugat;
res no seria del que és ara
ni del que fou en el passat.

Que allà on sembla que no deixa
senya en la terra que remou,
antics bordalls i grenys esqueixa
i encobeeix el germen nou;

i ardida el llença a l'aspra lluita
i, sota el seu esperó dur,
la Humanitat fèrvida acuita
per les collites del futur!..

GUILLEM COLOM

MINISTERIO
DE CULTURA

DEL LLUCHMAJOR VELL

SANT ANTONI I ELS GLOSADORS (I)

TEMPS enrera, a la pagesia de Mallorca eren molt poques les festes de l'any—fora de les de Nadal i les de les dues Pasqües—que igualassin en solemnitat a la festa de Sant Antoni Abad que l'Església celebra el dia 17 de gener. Aquest Sant gloriós, advocat i protector de tota mena de bestiar i molt particularment del bestiar gros, tenia i té encara ara tanta devoció entre els nostres pagesos, que la seva festa és observada per ells com si fós de precepte. No estranyaria, avui i tot, que si gosàssiu dir davant certes gents senzilles del camp que el dia de Sant Antoni és dia feiner, s'escandalitzassin de la vostra despreocupació que atribuirien probablement a una lamentable ignorància religiosa. Conseqüència d'aquesta devoció al Sant Abad, tan generalitzada als pobles mallorquins, és el fet que tots aquells que tenen les arrels familiars fora de la Ciutat i porten el nom d'Antoni celebren el seu onomàstic aquest dia, i no el 13 de juny, dia de Sant Antoni de Pàdua. A la Ciutat, podríem quasi assegurar també que abunden més els *ases* que els *albercocs* (2). Jo mateix, que he sentit sempre una gran simpatia per tot quant sigui franciscà—i Sant Antoni de Pàdua n'és una de les figures

(1) En el curs d'aquest article, em serà permès d'usar aquesta grafia en les paraules *glosador*, *glosa*, i *glosar*, ja que elles tenen a Mallorca una significació dialectal i popular distinta de les de *glossador*, *glossa* i *glossar* que usam en el llenguatge culte. Els que a Mallorca es deien i es diuen encara *glosadors*—si en queda qualcun—no *glossen* en el vertader sentit de la paraula. No són altra cosa que poetes populars sense instrucció o, millor dir, versificadors a manera de joglars que improvisen cantant amb una modulació especial, estances que generalment són de quatre fins a vuit o deu versos, octosil·làbiques sempre, aconsonantades i combinades lliurement, que es diuen *gloses*. L'acte de fer gloses es diu *glosar* i el que fa gloses, *glosador*. Un torneig de glosadors o un conjunt de gloses sobre el mateix tema es diu *un glosat*. Dels glosadors nostres s'han ocupat mantes vegades els escriptors mallorquins, començant per Marian Aguiló. La tonada dels glosadors la té recollida el nostre amic i col·laborador Baltasar Samper, a l'Obra del Cançoner de Catalunya.

He cregut convenient fer aquesta aclaració prèvia per justificar l'ús d'aquestes paraules i, principalment, la seva grafia.

(2) Així es distingeixen a Mallorca, irònicament, els Antonis de gener i els de juny.

principals—, tenc a gran honor, tanmateix, comptar-me entre els primers.

Per tot això, no és estrany que la vila de Lluchmajor, que produïa dins el seu terme municipal extensíssim el millor bestiar eguï de tota l'illa, i consegüentment aquelles magnífiques mules mallorquines tan cobejades d'aragonesos i catalans, fós tan devota de Sant Antoni. La festa d'aquest sant, amb la *colcada* (1) dels glosadors, que corrien tota la vila glosant a cada casa, i amb el típic i pintoresc *sopar de Sant Antoni*, on encara continuaven aquells glosant fins passat la mitja nit, fou, durant la segona meitat del segle passat i encara dins la primera desena del present, una de les festes més solemnes, més simpàtiques i més populars de Mallorca. A Lluchmajor no li han sobrat mai aquelles qualitats que fan tan atraients molts dels altres pobles de l'illa, visitats i admirats per forasters i mallorquins, així és que, una vegada perdudes les poques coses que li donaven una mica de caràcter—entre elles la *colcada* de Sant Antoni—, havia de romandre, com efectivament ha romàs, un poble d'una grisor espaventable i d'una manca de personalitat a tota prova. Potser tengui la culpa de tot això el títol de ciutat que obtingué no fa molt de no sé quin govern, no comprenc per quina raó, ni record per quin motiu. Jo sempre he cregut que aquest títol no li feia cap gota de falta, i ho confirma el fet que, ni moralment, ni materialment, no li ha servit de res fins avui.

Doncs bé: a la vila de Lluchmajor—o a la ciutat de Lluchmajor, que pel cas és igual—es feia altre temps una *colcada* de glosadors i un sopar solemne de devots del sant el dia mateix de Sant Antoni, i aquests glosadors no venien de vila externa, sinó que eren naturals tots de Lluchmajor, al qual honoraven amb llurs noms. D'aquesta *colcada*, d'aquest sopar i d'aquests glosadors, vull parlar-ne avui als lectors de LA NOSTRA TERRA, com un tribut d'homenatge a l'antiga vila, incomparablement més interessant i més atractiva que la moderna ciutat amb tots els seus avenços urbans i la seva civilització tocatardana.

* * *

(1) Variació dialectal de la paraula *cavalcada*, del verb *cavalcar*. Aquest verb ha sofert a Mallorca les següents transformacions: *covalcar* (com diuen eucara a la part d'Artà), *coalcar* i *colcar*. Aquesta última és la més generalitzada a Mallorca. Entre els nostres pagesos, tot quant sigui no anar a peu es diu *colcar*.—*He vengut colcant en so carro; colcant en so tren; colcant dins un automòbil; colcant damunt una mula;...* etc. Del verb *colcar* ve la paraula *colcada*. Hi ha un refrany antic que diu: "més val un mal colcar que un bon anà a peu".

El dia de la festa, immediatament després d'acabar l'ofici solemne a l'Església parroquial, els quatre obrers de la Confraria de Sant Antoni es reunien amb els quatre glosadors millors de la vila per fer la colcada. Per un glosador, fer la colcada valia tant com adquirir el títol de Mestre en l'art de glosar i, una vegada obtingut aquest, el que el posseïa era considerat com una autoritat en la matèria i mirat amb temor i respecte pels glosadors incipients. Consistia la colcada en recórrer tota la vila, glosadors i obrers, cavalcant uns i altres en mules triades d'entre les millors del poble, netes com les flors i perfectament guarnides de sella i de cabeçades. Cada una d'aquestes mules portava, penjat al coll, un *couret de Sant Antoni*, o sia una campaneta de so vivíssim que tenia gravada en relleu la creu del Sant (1). Els obrers recollien amb el bacinet les almoines dels devots al portal de llurs cases, i els glosadors prenien a càrrec seu la tasca, feixuga en excès, de glosar, cantant amb una tonada especial pròpia d'aquest dia, davant el portal de quasi totes les cases que el tenien obert al seu pas. Saludaven en nom del Sant els habitants d'aquestes cases i solien fer al·lusió en les seves gloses a les circumstàncies de cada família o als desitjos d'aquesta manifestats a l'orella de l'obrer. Adesiara, es permetien una certa ironia de bona llei, però procuraven sempre quedar bé i deixar contents i satisfets tots aquells als quals les gloses anaven dirigides.

Les quatre colles, compostes de glosador i obrer, es partien prèviament la vila, i abans de prendre cada una d'elles el camí que li havia tocat en sort o escollit el glosador, anaven tots junts, precedits del penó del Sant, de domàs vermell antic, i seguits d'una multitud que esperava impacient que cantassin la primera glosa, a casa del Rector, després a la del Batle i per últim a la del Clavari (2). A cada una d'aquestes cases, cantava cada glosador tres

(1) L'objecte d'aquests courets beneïts era penjar-los, a manera d'esquella, al coll de les bèsties prenys pròximes al part, sobretot quan es tractava de la cria híbrida i molt particularment de la somerina, ja que aquesta és la que ofereix més dificultats i està exposada a més perills.

(2) El Clavari és el major de la Confraria, o sia el seu gerent i tresorer. Les festes populars de Mallorca i les confraries de l'Església solen ésser dirigides per un consell compost del Clavari i els Obrers.

Mistral, en les seves "Memòries", parla de la "dignitat de Prior" en les festes provençals, que ve a ésser l'equivalent de Clavari en les de Mallorca. I, conformement a això, en el "Cant di felibre" de l'"Almanac provençal" del 1855 diu:

*Vous manco un priéu pèr vosto voto?
Quoro que fugue, sian etci...*

El Clavari de Sant Antoni, en aquella època era escollit entre les persones distingides de Lluchmajor.

gloses que solia tenir preparades. Al Rector, el felicitaven per la solemnitat de la diada i solien alludir coses del Sant Abad suggerides pels sermons del predicador de la novena. A casa del Batle i a la del Clavari, feien allusió quasi sempre a llur honorabilitat, comentaven els fets interessants de l'any i fins, qualcun d'ells, es permetia davant el primer parlar de l'administració de la Vila i del repartiment del consum. De casa del Clavari, prenia cada colla el seu vent per continuar la tasca fins ben entrada la nit.

Tothom esperava la colcada com una benedicció del Sant. Per casa solia passar tot just acabàvem de dinar i ens trobava encara asseguts a la taula. Era una alegria sentir el couret pel carrer i tot seguit la veu llunyana del glosador quatre o cinc cases més amunt. Com a casa nostra, era a totes les de la vila que l'esperaven: unes a mitja tarda, altres ja llums encesos, altres encara més tard. Ja ve la colcada!—deien—i tothom sortia de pressa al portal per escoltar la glosa. Parlaria, segurament, de la pubilla que no acaba de decidir-se per un o per l'altre dels dos que la volen; de la finqueta acabada de comprar gràcies als estalvis del pare diligent; de la pena que els deixà la pobra mare, difunta de pocs mesos; de la missa nova que està a punt de cantar el novell sacerdot; de la vinguda de Barcelona del fill amb la carrera acabada, que ha costat tantes enyorances i tantes privacions; del pa de nocces que menja encara la parella recentment casada; de l'infant acabat de néixer, que omplirà de goig aquella casa i serà un dia l'hereter del petit patrimoni guanyat amb la suor del front. En totes aquestes gloses, el Sant jugava un gran paper: donava consells, permetia les coses bones i reprovava les dolentes, servia d'exemple a tothom i, fins i tot, deia a l'orella del glosador qualque secret que aquest es cuidava de transmetre a l'interessat que l'escoltava amb delectació, dret al portal de ca-seva.

Salvant molt poques excepcions, totes les gloses eren improvisades de moment pels glosadors que, molt sovint, havien d'enterrar-se primer de les circumstàncies de la casa, ja que era quasi impossible conèixer d'antuvi les interioritats de totes. Les poques que portaven preparades eren les que consideraven de compromís, però els aplaudiments d'aquestes els obligaven a fer-ne d'altres que moltes vegades resultaven més interessants i més perfectes. El senyal d'aprovació, quan la glosa a judici de l'auditori sortia a gust de tothom, era el crit joiós de l'obrer de *visca Sant Antoni!* que repetia la

gent del carrer (1). Era interessantíssim escoltar certes improvisacions en les quals el mateix glosador no tenia la menor idea de com hauria d'acabar; però el Sant ho arreglava tot, li proporcionava els consonants i li feia arrodonir els versos que sempre resultaven ben tallats, de mida justa. "El Sant", "el Sant del dia", "el Sant que avui festa fa", "Sant Antoni Abad"... L'anomenava d'una o altra d'aquestes maneres i el Sant el treia indefectiblement del compromís. Altres vegades, semblava que els àngels bufassin a l'orella del glosador, i el sentíeu expressar, en la forma més simple i en el llenguatge més planer de les gents pageses, sentiments exquisits de dolor i de joia, o notàveu com traspuava veladament dels seus versos la més fina ironia o el sentit més autèntic de l'humor. En donaré algunes mostres de les que m'han quedat a la memòria que no són, segurament, de les millors. Record que hi havia un any a Lluchmajor una apotecaria recentment oberta, i el glosador, dirigint-se al novell llicenciat, li cantà aquesta:

*Aquesta apotecaria
farà prova a Lluchmajor.
Si pel cas s'extrevenia
que jo tengués malaltia
i ve sa dona o sa fia,
que no li ompli es tassó
perquè d'aqueixa llecor
em basta una brolleria. (2)*

A una altra casa, on feia poc temps que havia nat una nineta, primogènita d'un matrimoni jove, que feia les delícies del seu avi —el padrí en diuen els nostres pagesos— el glosador cantà:

*Aquí és nada una poncella
que es padrí n'està alabat.
Dóna tanta claredat
com Sant Antoni Abad
a dins sa seva capella.*

(1) De tal manera anava unida a Lluchmajor la idea de les gloses a la de Sant Antoni, que en qualsevol temps de l'any es glosàs i fòs al lloc que fòs, quan una glosa sortia ben acabada a judici de l'auditori, o que tocava punts, segons la frase corrent a la pagesia, era celebrada amb igual exclamació.

(2) *Brolleria* és paraula corrent a la pagesia de Mallorca.—"Cosa insignificant, de poca importància, però delicada i curiosa; cast. chucheria, friolera. En un document català de l'any 1529 hi ha aquesta frase: "Una capsa pintada ab moltes brolleries". (Arxiu parroquial de Santa Coloma de Queralt)". (Del Diccionari de Mn. Antoni M.ª Alcover).

Vegi's aquesta altra dedicada a una jova que feia ja molts d'anys que festejava un dels obrers i no arribava a fer-se el matrimoni:

*Margalida, heu de fer via
i prest vos heu de casar;
que En Tomeu em va contar
que, si no et pot alcançar,
un dia se n'anirà
a l'ermita que habità
Sant Antoni quan vivia.*

Encara en citaré una altra que feren a un fadrí vell del carrer de casa que tampoc no es decidia que li fessin la creu, i ja li passava d'hora. Cada any li parlaven de la mateixa cosa a la colcada i el glosador li digué aquest any:

*Antany ja en vàrem parlar,
En Mateu si es casaria;
però veig que no fa via.
¿Saps què diu el Sant del dia?
Que ja ho podrà deixà anar.*

Aquestes gloses, a un públic que coneixia bé tots els agraciats, li produïen un gran efecte i tothom les comentava i les repetia. Moltes d'elles—i recordar-les jo n'és una bona prova—quedaven gravades a la memòria de les gents del poble i han passat d'una generació a l'altra.

Contava el meu pare que, anys enrera, hi havia hagut a la vila un glosador que, fós que es trobàs ja vell per un treball tan feixuc, fós per allò que fós, es negà en rudes a fer la colcada. Els altres, que veien en perspectiva un treball gairebé impossible de realitzar sense ell, acudiren al Batle i li exposaren el cas. El Batle, que va comprendre de seguida la pertorbació que ocasionaria aquella negativa, el cridà i li féu les reflexions per a convèncer-lo, però aquestes no donaren cap resultat i no tingué més remei que usar de la seva autoritat i obligar-lo a l'obediència. El glosador—no record el seu nom—obeí, però féu el propòsit—i el va atènyer—d'ofendre aquell any tot el poble amb les seves gloses. És de llavors ençà—em deia també el meu pare—que una de les cases més distingides de la vila—i l'anomenava—tanca cada any la porta quan passa la colcada. D'aquesta desgraciada ocurrència del glosa-

dor malhumorat en donaré també una mostra. Es tractava d'un home de mitja edat que havia vingut de l'Havana amb quatre diners. No podien dir-li nou ric perquè no ho era, però allò que havia estalviat li bastava, ben justet, per viure esquena dreta, menjar bé, anar més ben vestit que els altres i mostrar una gran cadena d'or al rellotge, cosa rara en aquell temps àdhuc entre els pagesos acomodats. Era el tal subjecte pretencios com ell tot sol i bastant curt de gambals, i sortí tot ufanós a rebre la salutació del glosador, que segurament li donaria encens davant el poble i faria l'apoteosi del seu triomf econòmic. Però el glosador li cantà aquesta:

*Son pare d'aquest grosser
bufava més que es mestral
per inflar un animal
quan feia de carnisser.*

De l'efecte distint que produí aquesta glosa a l'agraciat i al públic que l'escoltava no n'hem de fer cap comentari.

La remuneració que rebien els glosadors per aquest treball tan penós i tan llarg era, primitivament, no sé si de mitja o d'una quartera de blat; més tard, fou de mitja unsa d'or. A Lluchmajor, ha quedat viva una bella glosa que féu Mestre Antoni Lleó—un glosador vell que no he conegut—quan arribà a casa seva i entregà a la mestressa, amb la qual vivia amb la pau i concòrdia del matrimoni ben avingut, el blat guanyat a força de suc de cervell i de pena d'esperit. Diu així la glosa:

*Mestresseta, alegrau-vós
que vos duc sa pasterada!
Heu de fer una esclafada (1)
que sia ampla i gruixada
i mos bast bé per tots dos.*

No crec que en forma tan senzilla, ni en llenguatge tan rústic puguin expressar-se millor els sentiments d'afecte tardoral d'un matrimoni vell que viu tot solet en la pau endreçada d'una llar mo-

(1) Del verb *esclafar*, o sia *xafar*. Quan els pans, ja fents, són tous a punt d'enfornar, se'n xafa un d'ells de qualsevol manera deixant-li l'empremta dels dits de la mà i es fica tot seguit al forn. La seva manca de gruix fa que sigui cuit abans que els altres, i com que es menja tendre i moltes vegades calent encara del forn, no té la crosta tan dura com la del pa corrent: per això en senten tanta predilecció les persones velles. Al que a Lluchmajor en diuen una *esclafada*, a altres viles de Mallorca, com Sóller, en diuen una *prima*, i a altres una *refenta*.

desta, on no manquen les tebiors del forn casolà amb olor de pa calent a punt de treure.

* * *

El vespre mateix de la festa, tot just acabada la colcada, els obrers, els glosadors i tots aquells que tenien dret a assistir-hi, es reunien a un dels locals més grans de la vila on es celebrava el *sopar de Sant Antoni*, àpat solemne de tots els seus devots. Últimament es feia aquest sopar als baixos de l'esplèndida Casa Rectoral de Lluchmajor, edifici magnífic del segle XIIIe amb visualitats de palau episcopal. Allà estaven ja preparades les taules necessàries per cinquanta o seixanta comensals, devots tots ells del Sant, que es proposaven donar-li gràcies dels beneficis rebuts i encomanar-se a ell, treient la panxa de mal any i fen repetides libacions d'aquell vi tan excel·lent que teníem a Mallorca abans de filoxerar-se les vinyes. ¡O aquell vi, tan llampant i tan negre, valent com ell tot sol, que no han pogut encara superar els clarets i els rosats d'avui en dia, malgrat la perfecció que ha arribat a assolir a Mallorca la vinificació moderna!

Tenien dret a assistir al sopar tots aquells que donaven cinc pessetes al Sant. Eren aquests gairebé els mateixos cada any i, molts d'ells, pagaven aquestes cinc pessetes en passar la colcada per ca-seva. Després d'escoltar i comentar les gloses, les *brufaven* oferint tabac i beure al glosador, a l'obrer i a tots els amics presents; es treien llavors un duro en peça de la butxaca, que donaven al bacinet, i l'obrer, com a representant de la confraria del Sant, els convidava solemnement a sopar, davant tothom. Anar al sopar de Sant Antoni era, pels seus devots fervents, quasi igual que complir un precepte de l'Església; tant, que em contaren que una vegada hi hagué a Lluchmajor un d'aquests devots, una mica ximple, que s'hi presentà amb la pretensió que l'admetessin sense pagar, perquè així ho havia promès al Sant si una de les seves bèsties es posava bé de no sé quina malura. Els organitzadors de la festa tots respectuosos del seu vot li digueren, però, que ells no n'havien fet cap de donar-li sopar.

Començava aquest sopar en mig d'un gran silenci. Tothom feia honor al seu plat d'arròs, engrogat de safrà i carregat d'espícies, que fumejava com un formiguer del camp acabat d'encendre; però a mida que aquest formiguer anava disminuint de volum i les botelles de vi—totes elles de dues quartes—començaven a fer la seva feina,

anava animant-se aquella concurrència i es sentien murmuris i rialles, localitzats a un cantó de la taula, que anaven creixent i generalitzant-se a poc a poc. De sobte, es feia el primer silenci: era un dels glosadors que rompia a cantar una glosa per donar els molts anys al senyor Rector i als que l'acompanyaven, invitats per aquest a presenciar la festa. Es col·locaven els invitats per tota l'extensió de la gran escala de la Rectoria i, els més distingits, asseguts en cadires, als replans de la mateixa escala, com a les llotges d'un teatre. Aquesta primera glosa obligava als restants glosadors a fer altre tant, i seguia després la conversa molt més animada que abans, i els comentaris més vius, i les rialles més fortes i més actius els qui se'n duïen botelles buides i les tornaven plenes, fins que es feia un altre silenci: però aquesta vegada la glosa ja no anava dirigida al senyor Rector, sinó que alludia algun dels companys o qualque glosador vell, ja retirat del servei actiu, que no trigava a respondre. Els glosadors vells eren tots invitats cada any al sopar com homenatge degut als seus mèrits, i n'hi havia qualcun que, amb la seva veu rogallosa per la doble càrrega dels anys i del vi, feia encara quedar malament els joves que l'alludien, cosa que era rebuda amb signes d'aprovació mentre cantava i amb formidables aplaudiments acabada la glosa.

Així anava animant-se per moments aquella reunió magna de devots de Sant Antoni, alternant el brogit amb el silenci, fins que aquell negret tan valent de què hem parlat abans inspirava unes gloses que fiblaven, algunes de dubtosa intenció, que anaven d'un cap a l'altre de la taula i retornaven de seguida més intencionades encara i més picants. El senyor Rector solia retirar-se aleshores a la seva habitació, els simples espectadors partien també cap a casa a dormir, i continuava aquella festassa, més encesa que mai, dins un ambient tèrbol de fum de tabac i de l'olor de les viandes consumides, fins prop de la mitja nit. En sortir d'allà, com si no en tinguessin prou, anaven encara els glosadors i bona part dels assistents al primer establiment que trobaven obert on seguien glosant i bevent fins Déu sap a quina hora de la matinada.

Això era el *sopar de Sant Antoni*, final pintoresc d'una festa, la més típica i solemne de l'any, que cloïa, a Lluchmajor, un cicle de nou festes menors—els dies de la novena del Sant—durant els quals es reunien cada vespre, obrers i glosadors, a casa del Clavari, per planejar la colcada i disposar les coses del sopar, i allà no mancava, com és de suposar, la seva mica de culte a Bacus que

autoritzava la presència del predicador vingut expressament de Ciutat o de vila externa.

Abans d'acabar la primera desena d'aquest segle—no record amb exactitud quin any—, acabaren de fer-se a Lluchmajor la colcada i el sopar de Sant Antoni. Les circumstàncies havien mudat ja molt; mancaven glosadors; el poble, més girat als avenços moderns que als costums antics, ja no sentia l'entusiasme d'abans per aquestes coses; els abusos del sopar, seguint el corrent, prenien un caràcter poc edificant, molt diferent de la ingenuïtat i la senzillesa dels seus bons temps; el Sant no hi guanyava gaire, les despeses de la Confraria eren cada any més grosses, i el senyor Rector acabà per suprimir, amb molt bon acord, una cosa que ja havia perdut tot el seu caràcter primitiu. El senyor rector pensava bé. *Distingue tempora et concordabis jura.*

* * *

No vull acabar aquest article sense parlar dels glosadors lluchmajorers que sempre he considerat diferents dels altres de Mallorca i, artísticament parlant i sense ofensa per ningú, més perfectes: m'explicaré. En general, els glosadors mallorquins dels altres pobles, exceptuant-ne algun de Sóller, tenien, al meu entendre, el defecte de glosar moltes vegades sobre temes que no podien comprendre bé, ni explicar convenientment per la seva manca d'instrucció, molts d'ells presos de la doctrina cristiana o de passatges de la Sagrada Escripura. Per donar-se to de persones instruïdes davant les gents senzilles, usaven molt sovint paraules de les quals no coneixien el significat just, únicament per haver-les sentit usar en les converses de les persones cultes o als predicadors de l'església, i si entre les vulgaritats que deien—molt disculpables per ésser ells qui eren—trobàveu alguna idea genial—que no en mancaven i sembla mentida—era potser aquesta la que menys plavia a ells mateixos perquè no arrencava als seus admiradors aquella exclamació tan gràfica que consideraven el sùmmum de l'alabança i de l'aplaudiment: “¡Que en sap aquest homo de *termes fondos!*” Els glosadors de Lluchmajor no eren així: es conformaven amb temes més simples, de l'agre de la terra, i usaven el llenguatge planer de les gents de la pagesia i les paraules més precises i gràfiques, moltes vegades exclusives del seu poble. Parlam ara en termes generals, perquè tant a una banda com a l'altra hi havia les seves excepcions.

Entre els glosadors de Lluchmajor en aquella època, tots ells de merescuda fama dins el poble, n'hi havia un que li deien Mestre Bernat *Misser* (1). D'aquest vull parlar-vos ara, no perquè el cregui superior als altres, sinó perquè fou el que vaig conèixer de més a prop. Era *marjador* d'ofici, o *paredador*, com els diuen al pla de Mallorca. Fou menestral de casa, ens tènia un gran afecte i procurava sempre servir-nos bé amb treballs fets a tota consciència. Com que era persona intelligent, malgrat la seva manca d'instrucció, coneixia sens dubte els seus mèrits, però els elogis i els aplaudiments dels admiradors no bastaven per fer-li perdre el respecte a totes aquelles persones que, per raó de la seva carrera o dels seus estudis, considerava en un pla superior al seu. Si davant aquestes persones era un poc temorec, no obeïa aquesta actitud al complex de inferioritat de les persones curtes i pretensioses a l'ensem, ans al contrari, glosava en presència de les primeres com davant els seus iguals, amb tota naturalitat. El seu llenguatge era el llenguatge corrent de la pagesia, sense cap d'aquells *termes fondos* de què hem parlat. Tenia excepcional agudeses i humor en els conceptes, i en la forma, riquesa de rima i perfecció de mètrica.

Fa ja una trentena d'anys que en certa ocasió feia feina a casa, a una finca de la marina. A aquestes finques de la marina, situades com estan quasi totes a dues o tres hores lluny de la vila, els jornalers romanien tota la setmana fins el dissabte i anaven mantinguts. A la nit, abans de sopar, enrevoltats tots a la llar de la gran cuina de pagès, comentaven les coses del dia i parlaven de tot, i, com era natural en aquella ocasió, la presència de Mestre Bernat féu sortir a rotlo el teme de les gloses. El majoral de casa (2), que n'era molt afeccionat, es proposà fer-n'hi cantar unes quantes

(1) Sobrenom amb el qual era conegut a Lluchmajor Mestre Bernat com ho havien estat ja, abans d'ell, els seus pares.

Misser era el títol que es donava antigament a la gent de lletres. (Vegi's el Diccionari Fabra, pàg. 1152). Aquesta coincidència, que en el cas present pot donar lloc a un equívoc humorístic, convé que es tenguí en compte per quelcom que diré després en aquesta narració. Convé també fer constar pels lectors de fora de Mallorca—sí qualcú té la paciència de llegir-me fora de l'illa—que, ací, la paraula *misser* l'aplicam únicament als advocats, als quals, encara avui, és quasi l'única manera de designar-los en el nostre llenguatge usual: *El meu misser; el misser de l'Estat; anar a parer de missers; el títol de misser...* etc. És molt conegut i molt repetit el refrany de "*més saben un misser i un ase que un misser tot sol*".

(2) A Mallorca diuen *Majoral* a l'encarregat del propietari en les finques que aquest últim administra directament. Per contra, diuen *Amo*, no al propietari de la finca, sinó al que la té en arrendament i paga el seu preu, amb diners o amb espècies, al propietari. Els majorals de les finques importants tenen la mateixa categoria social dels amos, entre els pagesos.

per entretenir la vetlada, però Mestre Bernat s'excusà dient que ja havia tornat vell, que era difícil glosar sense cap motiu, que ja havia perdut *es cantet*, i que ja feia estona que havia deixat anar això de les gloses que era cosa de joves. Ni les instàncies del majoral, ni les meves foren bastants per a aconseguir el nostre propòsit; ell em demanà excusa respectuosament, però no volgué glosar. Quan foren tots a dormir, el majoral i jo comentàvem la nostra poca habilitat, i el majoral, convençut que ja no aconseguiria res, volgué significar-me que jo tampoc no seria capaç de fer-lo glosar. Jo vaig prendre la meva i me'n vaig anar a dormir pensant entre mi mateix: ¡que hi vas tu d'errat!

El dia següent, Mestre Bernat feia feina al seu tall, cantant, cantant com sempre. Amb el "martell de punta" adobava les pedres i anava col·locant-les una al costat de l'altra frec no frec de la *ginyola* (1), procurant sempre que "rompessin junta" amb les de davall. El manobre li reblia la paret amb senalles de pedres menudes sense adobar i li acostava estelles vives per compondre i estrènyer les pedres que ell anava col·locant, i així vèieu créixer aquella obra perfecta que mai no he pogut comprendre com s'aguanta tan forta sense més lligam que el de les mateixes pedres, estretes una contra l'altra. Jo tenia el costum d'anar cada dia a veure'l treballar, m'agradava tant la seva conversa com la seva feina i solia convidar-lo a beure i a fumar. Aquell dia, després d'una estona de conversa, li vaig dir:

—Vos volia parlar d'una cosa, Mestre Bernat, que no puc entendre per més voltes que li don i que ha arribat a preocupar-me. No té res que veure amb sa paret que feis, ni és cosa des vostre ofici, però tant a Vós com a mi mateix mos interessa bastant.

Mestre Bernat, un poc sorprès, contestà:

—Vostè dirà, senyor.

—Idò, escoltau-me bé—, li vaig dir:

*Sa sort que cercam de cor
no és per tothom sa mateixa.
Jo, estudiant lleis, vaig créixer
i Vós des que vàreu néixer
éreu tan misser com jo.*

(1) Variació dialectal de la paraula *llinyola*. És la cordellina de cànem que s'estira pel llarg de la paret en construcció, per tal de conservar la línia recta en la col·locació de les pedres. Aquestes no deuen recolzar-s'hi perquè es perdria la recta, sinó que han de col·locar-se paral·lelament a ella, quasi tocant-la.

Aquell home, que no esperava que li sortís per aquest caire, es transfigurà de sobte, em mirà somrient fit a fit i va respondre de seguida, sense pensar-hi gens:

*Don Toni, vostè és doctor
de lleis, i jo hi trob vantatge;
perquè amb so meu misseratge
no me puc omplí es sarró.
Tant si fa fred com calor,
sempre he d'estar per s'oratge.*

Jo vaig insistir amb una altre glosa, dient que de res no valien els títols de les Universitats quan hi havia missers que sabien viure sense papers ni plomes, únicament amb el martell i la ginyola; però ell em tallà la inspiració—que ja havia fet prou—amb una resposta atinadíssima que no record. En tot aquell dia no el vaig sentir cantar, i de vetlada quan vaig entrar, com cada dia, a la cuina, estaven ja tots reunits voltant el foc. Com era natural, comentaven la feta d'aquell matí i les gloses de Mestre Bernat i les meves amb gran complaença de la concurrència, i els comentaris acabaren demanant-me Mestre Bernat paper i ploma perquè jo escrivís una sèrie de gloses que ell havia fet sobre el mateix tema *del misseratge*, tan agudes i perfectes com la mostra.

En una altra ocasió, havia fet Mestre Bernat un treball del seu ofici a una finca de la meva germana Maria Antònia. El nom d'aquesta, que era ja conegut arreu de Mallorca, començava a ésser-ho també al continent, i Mestre Bernat sentia per la germana poetessa una gran admiració i un profundíssim respecte. Na Maria Antònia estava ja cansada de demanar-li el compte del seu treball, un dissabte darrera l'altre, sense conseguir res, i tingué la mateixa idea: demanar-li el compte en una carta escrita en vers. Efectivament, el compte arribà de seguida, però venia també en vers. Tant de jornals de mestre, tants de manobre, a tant, sumen tantes de pessetes. Tot això intercalant comentaris i agudeses seves de la manera més enginyosa, cercant les rimes més difícils i en octosíl·labs tan ben tallats com els del millor preceptista. D'aquest compte celebrim de Mestre Bernat, no en record més que quatre versos que no vull deixar de citar perquè se'n vegi la mostra. Una vegada especificats els jornals del mestre, venien els del manobre, i deia:

*De manobre nou jornals,
tretze pessetes i mitja.
Si troba que En Bernat pitja
que los sumi a sis reals.*

Això eren, ara fa una trentena d'anys, els glosadors de Lluchmajor; els valents que tenien força per resistir una tasca tan feixuga com la de la colcada i veu per cantar una glosa darrera l'altra sense reposar, des de les onze del matí fins a la matinada del dia següent; els que contentaven la gent pels carrers de la vila i l'atreïen després a presenciar aquell sopar èpic, abundós d'arròs i porcella rostida, que alegrava aquell vi tan negre no superat fins avui pels clarets moderns de fabricació rural.

Amb el canvi de segle, però, canviaren totalment les coses a Lluchmajor, com pertot. En molts pocs anys, acabà de desaparèixer el vestit de pagesa—gràcies a Déu! perquè ja no l'hauria conegut el que l'inventà—i fou substituït per la moda de ciutat, endarrerida, naturalment. L'afany de renovació mal digerit féu desaparèixer també moltes altres coses, pel temor de mostrar la filassa de ruralia, que eren perfectament compatibles amb els avenços moderns de qualsevol ciutat de bon de veres, i resultà de tot això que, després del títol flamant, adquirí gràcies a la munificència d'un ministre en un moment de bon humor, quedà Lluchmajor tan rural o més que abans. És cert que durant aquests trenta anys darrers s'ha eixamplat d'una manera fantàstica, que s'hi han edificat una enormitat de cases de més diners que gust, que potser sigui avui el poble de Mallorca on la gent tengui més possibilitats de viure bé, que té de tot, en una paraula. Té de tot, és cert, però li manca la part millor i més noble, que és l'esperit, la qual ha anat perdent a poc a poc a mida de la seva creixença material.

És per això que quan vaig a Lluchmajor sent una enyorança fondíssima d'aquell Lluchmajor *vila* d'altre temps, de la qual no ha pogut curar-me, amb tot el seu progrés material, el Lluchmajor *ciutat* d'avui, que tanmateix segueix atraient-me de cada dia més sens donar-me'n compte. I no és estrany que així sia, perquè, a més dels amics volgudíssims que encara m'hi queden i em recorden els temps feliços de la meva joventut ja llunyana, em guarda aquest

Lluchmajor dues coses que són quasi sagrades per a mi. Una d'elles, és la tomba venerada dels meus pares; és l'altra, l'ombra plaent i acollidora d'un redós pairal cinc vegades centenari.

A. SALVA

VOLVES

ADVENT,
desig de l'ànima.
La terra l'espera.
El cel és un somni
d'alba.
La sang de mes venes
serà flor;
mon pensament,
ànima.
Advent,
esperança.

Nadal.
Neu a muntanya,
lluna gelada,
el Verb que es fa carn.
Campanes,
un plor que exhala
l'Infant.
Nadal,
Hossanna!

Epifania,
immòbil estrella,
calma.
Mirra d'amor,
poesia d'encens,

or de misteri,
pluja llunyana,
cavalls en la boira,
enyorança.

MIQUEL FORTEZA.

MINISTERIO
DE CULTURA

LA CREACIÓ CIENTÍFICA ¹⁾

No fa gaires setmanes que Paul Valéry féu a un periodista de l'“Excelsior” unes declaracions valuoses parlant dels seus esforços per a crear el “Centre Universitari de la Mediterrània”. Es basava el poeta en unes consideracions que crec escaient retreure aquí:

“Algú ha escrit,—digué—, que era necessària una política de l'esperit, com és necessari tenir una política de l'or, del blat, del petroli. La nació que primer concebrà aquesta política, dant-li l'atenció, l'esment i l'amplitud que mereix, s'assegurarà una glòria i una influència singulars dins el món.”

L'“Associació per la Cultura de Mallorca”, en inaugurar de bell nou les seves tasques, ve a confirmar una vegada més el seu delit de treballar dins el reduït camp de la nostra illa, per tal de fer factible una política cultural eficient que assegurí per a Mallorca la glòria i la influència singular dins el món, que augura el poeta a la nació capaç d'emprendre-la.

Ara bé, l'“Associació per la Cultura de Mallorca” que ha vist créixer i granar dins aquesta illa nostra, oferta a la llum, els ideals que defineix el seu títol en tot allò que fa referència al conreu de les lletres i de les arts, ben segur que, plena d'angoixa, s'ha hagut de demanar més d'una vegada el motiu que siga tan migrada la contribució mallorquina en els treballs d'investigació científica; perquè és massa cert que no hi ha engastat cap nom mallorquí a la brillant constel·lació que formen els homes de ciència contemporanis.

I això és veritat, no tan solament quan pensem en la plèiade dels homes genials que més han enfondit en els pregons misteris de la naturalesa, sinó àdhuc en girar-nos envers la gran munió dels treballadors modests que, arreu del món, van aportant noves

(1) Conferència llegida a l'“Associació per la Cultura de Mallorca”, el 7 de desembre corrent.

dades a les construccions científiques, pedretes humils recollides en una tasca feixuga i de tant més mèrit per quant no ignoren que el fruit de la seva col·laboració ha de romandre dins l'anònim, ofegada la seva feina de manobre per l'enlluernadora anomenada de l'arquitecte genial que va concebre el vast edifici. No ignor que podríem anomenar dos o tres noms que tots tenim presents a la memòria en aquest instant. Però jo me deman si aquests noms basten per esborrar la impressió de raquitisme que caracteritza els estudis científics a Mallorca, sobretot si tenim esment de la nostra producció per comparar-la amb la dels restants pobles civilitzats. En realitat, hem de convenir amb tota nuesa, i per molt de greu que en sàpiga, que en aquest sentit,—és a dir, en el sentit de col·laboradors en la formació de la ciència contemporània—, som un poble endarrerit.

Bona de constatar és la pobresa de la contribució mallorquina al desenvolupament de la ciència, i en escorcollar les seves causes, en trobaríem moltes, exteriors a nosaltres mateixos, verament indignants, però que per reals que siguen, no ens absolen dels propis pecats. La discussió d'aquestes causes no és treball endebades, però ara no la vull tocar. El que voldria és que la consciència d'aquest fet ens llancés amb cor valent i l'ànima oberta a la conquesta del temps perdut, convidant als joves que m'escolten a no esgarriar-se com ho féu la nostra generació, sinó que, treient profit de la nostra personal experiència, cerquessin de posar el nom de Mallorca al lloc que dignament li escau en la llista dels pobles civilitzats, per tal que no hi hagi cap branca de l'activitat humana on no soni, amb sons de glòria, el nom de la pàtria.

En entrar dins el tema, tinc de fer avinent que potser l'expressió *creació científica*, no siga del tot escaient, car crear és treure quelcom del no-res, però és sempre una manera de parlar prou entenedora i que té un ús ja consagrat.

“L'estudiar la gènesi de les idees científiques no és solament un tribut d'agraïment, ni una satisfacció de la sed de saber, sinó i principalment un mitjà necessari per a introduir-se en el coneixement del present, una mida per a estimar el valor de les idees, un diapasó del futur” (1). La creació científica és una de les plantes més delicades de la intel·ligència que mai no es dóna, sinó és en

(1) MAX BLOCH.—*Über einige Gesetzmässigkeiten im Schaffen hervorragender Chemiker*. Berlin 1931, pàg. 50.

mig de pobles que han assolit un nivell cultural molt enlairat, la qual cosa no vol dir que siga privativa de cap poble, ni de cap raça. Ben al contrari; avui sobretot que la ciència general és esdevinguda popular perquè les descobertes mes brillants envaeixen a cada instant totes les manifestacions de la vida, el treball científic és fet gairebé col·lectiu i des dels confins dels pobles asiàtics que han arribat al nivell cultural mitjà propici a l'eclosió del geni creador, fins als pobles més acostats, els savis de tot el món col·laboren ardidament a una mateixa tasca i, fins i tot, sovint concentren les seves energies damunt d'un mateix tema. Recordeu, per exemple, que el físic japonès Nagahoko arribà, en estudiar les propietats òptiques i espectrals de la matèria, a les mateixes conclusions que Thomson. Exemple aquest ben fàcil de multiplicar. Tots els pobles hi són convidats als llargs treballs precursors de l'infantament de les noves idees.

I aquestes noves idees ¿com neixen? ¿Com es produeix el fet de la creació científica? Això és el que anem a esbrinar en el clos camp de la química que m'és més familiar.

Sens dubte que hi ha molta de gosadia dins mi en investir tal tema, davant vostre. Ben cert que no sóc jo qui pot donar indicis o l'esforçat jovent qui canta i puja les costes de la vida del temple, inassequible per a mi, que va veure el poeta blanquejar entre el verd de la ribera, damunt les clares ones. Tot just si tinc notícia que s'aixeca, serè i august, en regions per a mi inassolibles, però els que han petjat el camí que hi mena ens han deixat sovint penyores del seu esforç prou eloqüents perquè cerqui exposar-les a la vostra consideració; monjoies ardents foses en les fornals dels grans sacrificis heroics; esforços de voluntats gegantines que resten, com a fites arborades, quan qui les clavà arran del camí ja ha desaparegut per sempre de la vida corporal per viure perennalment, com un fester gloriós que illumina el camí que duu al temple de la veritat i de la bellesa; serenes lliçons eternes que ens mostren ben net, que sempre més enllà de cada descobriment fet hi ha noves terres inexplorades que atreuen els homes amb els seus misteris. La posició d'un savi davant de la pròpia obra és sempre un convit als savis futurs. Newton, judicant els seus descobriments, ha escrit: "Jo mateix me trob, com un infant qui juga per la platja, i que troba per ací i per allà qualque pedreta de Sta. Llúcia més llisa i més lluenta que les altres, o qualque copinya més bella que les que s'hi troben d'ordinari, mentre que el gran oceà de la veritat s'ajeu

al davant nostre, misteriós, inexplorat". Qui serà prou agosarat per a llançar-se mar endins?

Primerament, obra damunt el savi futur la influència dels pares i de l'ambient que envolta la seva infantesa. Per això hem pogut retreure el fet ben comprovat, que els grans descobriments sols es fan en pobles d'un alt nivell cultural. Després, i principalment, l'exemple del grans creadors. "No cregueu,—ha escrit Adolf Harnack—, poder recollir coneixences sense posar-vos en contacte íntim amb les personalitats a qui es deuen aquestes coneixences, sense saber el camí per on ells les trobaren. Cap coneixement científic elevat és un pur fet; cadascun visqué, ha estat experimentat, i és damunt d'aquesta experiència on s'aferra el seu valor cultural".

Qui vulga consagrar-se a la investigació científica ha de començar, doncs, per estudiar les publicacions dels seus predecessors; lectura que sols serà profitosa si se fa directament en les memòries originals dels grans investigadors i no en els resums que porten els llibres. Això no és cap idea nova. Precisament, ara acaba de fer no gens menys que cent anys, que el 26 de juliol de 1833, un català il·lustre qui visqué llarga temporada a Mallorca per realitzar-hi determinats treballs científics, Francesc Arago, llegia davant de l'Acadèmia de Ciències de París, de la qual era secretari perpetu, el seu "Elogi històric d'Alexandre Volta", i aprofitant aquella avinentesa crida l'atenció de qui es vulgi dedicar a la ciència vers les deus originals, "perquè és allà, i sols allà d'on es poden treure importants temes d'investigació; és allà on s'aprèn a distingir el que és veritat del que és incert, a desconfiar de les teories ardides que els compiladors sense discerniment adopten amb una confiança cega" (1).

Aconsellar l'estudi dels clàssics de la ciència a un país on gairebé no hi ha biblioteques de llibres científics pot semblar una utopia, per bé que la manca d'aquestes eines de treball pugui ésser una explicació important, sinó l'única, del resultat negatiu obtingut fins ara en la formació científica dels mallorquins. I no es vagi a creure que aquest pas siga únicament imprescindible per qui es vulgui dedicar a la ciència pura, per bé que aquesta distinció entre ciència pura i aplicada siga un dels tòpics més absurds que corren pel món; és necessari també per aquells que volen donar un caire eminentment pràctic als seus estudis. Una autoritat de la

(1) *Ann. de Phys. et Chim.* LIV, pàg. 396 (1833).

tècnica industrial de la categoria d'Henri Le Chatelier té publicat un treball amb el títol "Sobre l'ensenyament científic en general en les seves relacions amb la indústria" (1), on aconsella per tal de desenvolupar l'activitat científica individual la lectura regular dels autors clàssics. "Ensenyant,—diu—, durant un curs resums de les experiències de Lavoisier o de Dumas no s'estudia millor la ciència de com ho faria qui volgués estudiar la poesia dramàtica aprenent-se resums de les obres de Corneille, car al costat i a l'entorn dels fets hi ha tot un seguici d'idees en un cas, i de sentiments i melodies en l'altre, que són quelcom més que els fets materials de la ciència o de la poesia. Els resums, bons per a preparar uns examens, són del tot estèrils per al desenvolupament de l'esperit i de la imaginació".

Tenir a mà les colleccions de les revistes on els grans savis han anat dipositant l'essència dels seus treballs és cosa que no s'improvisa, i per resoldre aquesta dificultat, quasi sempre financiera, les nacions civilitzades tenen editades colleccions de Clàssics de la Ciència, com ara comencem nosaltres a tenir-les de la literatura. Una bona obra fóra facilitar al nostre jovent colleccions d'aquesta mena. Començant per això aconseguiríem fer nostres aquells casos de personalitats científiques que hem tingudes, degut a pures casualitats. Si un català com Martí d'Ardenya arribà a fer alguns treballs científics de certa importància fou perquè fruï d'una posició social que posà al seu abast elements que sense ella no hauria tingut (2). Si un menorquí com Orfila arribà fins i tot a crear una nova branca de la química, la toxicologia, fou perquè visqué dins l'ambient de París. L'exemple d'Orfila ve a provar-nos,—com diu N'Oliver—, la potencialitat individual de la nostra raça per a les superiors empreses de l'intel·lecte modern, ensems que ens recorda la incúria colectiva i la fredor del medi, que no deixa descloure's aquí la flor de la pura originalitat: aquella força de la creació científica pròpiament dita, i en una paraula el descobriment, que els nostres germans i coterranis saben assolir trasplantats a solcs més propicis i subjectes a les pressions d'una atmosfera més favorable" (3). "A canvi d'aquets dos noms, deguts a circumstàncies especialíssimes, ¿quantes intelligències podem suposar anorrea-

(1) *Révue Générale des Sciences*, IX, pàg. 104 (1898).

(2) MOLES, ENRIC. *La tasca d'En Martí en el camp de la química*. "Ciència", Vol. VII, pàg. 119 (1932).

(3) OLIVER, MIQUEL S., *Obres Catalanes de...*—*Un pensionat de l'antiga Junta de Comerç de Barcelona: Orfila*, tom III, pàg. 59.

des per no haver pogut conèixer els escrits dels grans mestres, desvetladors d'ignorades energies?

Però, no cal creure que la infinitat de suggestions que brollen de la lectura dels clàssics siguen abastament fecundes perquè l'home pugui triomfar en qualsevulla branca del saber, si tan sols va armat d'una cultura especialitzada. L'esperit humà no tolera cap mutilació, i cal que siga l'home sencer, l'home que segons l'aforisme clàssic res no sap d'aliè a la seva condició humana, qui s'embarqui per camins tan dificultosos com ho són els de les descobertes científiques. Existeix el perill que la cultura excessivament especialitzada esterilitzi la visió del món. Per això un químic com William Ramsay, que ha fet descobertes tan variades, ha afirmat categòricament que per ell un excés de coneixences especials són més un destorb que altra cosa quan es tracta de fer un descobriment, frase que recorda a Ostwald la dita del gran explorador Cook qui no volia emportar-se mapes de les regions a explorar, quan n'hi havia, perquè "ja veuria ell el que per allà hi hagués a veure". La cultura de la pròpia disciplina ha d'anar sempre acompanyada de coneixences en altres branques més allunyades del saber. Esperits universals han estat en tot temps i són encara ara els grans savis. I sovint els descobriments són fruit de la diversitat de coneixences que té el savi. Així no ens estranya, per exemple, aquella coneguda confessió de Boltzmann qui afirmà: "els meus plers intel·lectuals més enlairats els dec a les obres de Goethe, Shakespeare i molts altres; però fou gràcies a Schiller com me vaig retrobar a mi mateix. A més, ha influït intensament dins mi Beethoven".

I és que les idees científiques neixen dins l'home exactament de la mateixa manera com sent formar-les en la seva intel·ligència l'artista. "El savi ha de tenir una mica de profeta", ha dit Helmholtz. Existeix una estreta correlació entre tots els moments d'una creació espiritual, tant si n'ha de sortir l'obra d'un artista, com si la d'un científic. Hi ha gent que pensa que sols manegen la fantasia el poeta o el músic, per exemple, sense donar-se compte que sense imaginació no és possible fantasiar cap idea nova, siga de la classe que siga (1).

Mittasch ens conta que els seus triomfs més importants en el terreny de la catàlisi, una branca científica que era en el seu

(1) VAN'T HOFF en la seva conferència: *Die Phantasie in der Wissenschaft* en dona una sèrie d'exemples ben frapants estudiant el paper que fa la fantasia en les descobertes científiques. E. COHEN, *Jacobus Henricus Van't Hoff*, pàg. 150-165 (1912).

temps completament inassolible, es degué a un desenvolupament de la fantasia constructiva per trobar els nous camins per on havien de seguir més tard els experiments, ensems que ve a confirmar-nos la correlació existent entre la creació artística en el seus primers moments amb la científica. “Una activitat de pensament purament lògica,—escriu—, no bastava en aquest cas. Calia una mena d'intuïció (semblant a la de la creació artística que m'era una mica coneguda gràcies a les meves coneixences musicals) per poder crear les idees. L'activitat intel·lectual crítica ve després, quan cal treballar segons un pla ben meditat per comprovar experimentalment la idea, feina per altra banda que és la que pren més temps, i dóna més treball a l'investigador” (1).

L'èxtasi de qui té la sort de trobar una idea científica nova és molt semblant al moment d'inspiració del poeta; èxtasi que naturalment no es produeix mai, sinó és en persones dotades d'una sòlida cultura. Molts són els savis que ens han contat com sentiren bategar dins ells la idea a la qual deuen la justa anomenada de què gaudeixen. Entre tants, deixeu-me citar el cas verament exemplar de Kekulé.

L'any 1890, es reuniren a Berlín savis de tot el món per retre un homenatge a Kekulé en ocasió de celebrar-se el XXV aniversari de l'establiment de la seva teoria del benzè, que ja dins aquell curt lapse de temps tantíssim fruit havia donat. En aquella avinentesa, Kekulé féu un parlament d'un alt interès psicològic, del qual destriem els següents paràgrafs:

“Tots nosaltres anem a be-coll dels nostres davanters. Què té, doncs, d'estrany que el nostre esguard arribi més lluny? Si nosaltres podem anar més enfora d'allà on ells arribaren és seguint el camí que ells explanaren després de vèncer nombroses dificultats, o al manco fressant el senderol conegut perquè ells hi passaren abans; per tant ¿és un mèrit particular nostre, si en arribar al llinyar del desconegut encara tenim esma per a avançar més lluny d'on ells pogueren arribar?

Temps hi ha, en què determinades idees es troben com surant dins l'atmosfera; si no les expressa un, un altre ho fa. Algú ha dit: la teoria del benzè aparegué talment un meteor en la volta del cel de la ciència. És quelcom absolutament nou que ens arribà impensadament. Mirau: alguna cosa absolutament nova mai no ha estat

(1) MAX BLOCH, l. c. pàg. 17.

pensada, i ben segur que això mai no ha succeït en la química. Qui, com jo, ha estudiat en la seva juvenesa amb tota amor la seva ciència, i més tard, com convé a l'edat viril, s'ha enfondit en l'estudi fonamental dels clàssics, pot assegurar-vos que cap ciència s'ha desenvolupat d'una manera tan seguida, tan contínua, com la química".

Conta després l'orador com, trobant-se a Londres amb el seu amic Huc Müller, una nit que atravessaven els carrers deserts de la ciutat gegantina, asseguts dalt l'imperial d'un òmnibus, de sobte començà davant els seus ulls endormiscats el diabòlic joc de mans dels àtoms.

"Jo sempre els havia llucat en moviment aquells petits éssers—diu—, però mai no havia arribat a aclarir l'espècie del seu moviment. Anit he vist moltes de vegades com s'aparellaven dos de petits; com els més grossos n'abraçaven dos de menuts; com els encara més grossos en retenien dos, tres, i fins i tot quatre, com tots i tot girava ballant en remolins. Veig com els grossos formen una cadena que remolca als extrems solament els menuts. L'avís del conductor: Claphan Road! me despertà, però encara vaig passar bona part de la nit a descriure almenys les figures del meu somni. Així va néixer la química estructural".

"D'una manera semblant, va eixir la teoria del benzè. Mentre durà la meva estada a Ginebra, habitava unes elegants cambres de fadrí, els balcons de les quals donaven al carrer Major. L'habitació on solia treballar donava, però, a un carreró estret que de dia gairebé no tenia llum. Això sols era un inconvenient relatiu per a un químic que es passa la major part del dia al laboratori. Un vespre, me trobava escrivint assegut davant el bufet d'aquella cambra recollida, sense conseguir subjectar la pensa que volava lluny del que anava escrivint. Vaig girar la cadira de cap a la xemeneia i em vaig endormiscar. Altre cop començaren els àtoms la seva dansa al meu davant. Aquesta vegada, però, els menuts es mantingueren en un segon pla. El meu esguard espiritual, afinat, sens dubte, per la repetició de la història, anava destriant ara formes majors de la més diversa estructura. Llargues cadenes, sèries d'àtoms s'anaven aglomerant densament. I què és allò que fixa el meu esguard astorat? Una serp és mossegava la pròpia cua, i la imatge, com rient-se de mi, giravoltava. Tal com si hagués caigut un llamp al meu costat, me vaig despertar. També aquesta vegada vaig passar el que quedava de la nit a treure les conse-

qüències de la hipòtesi. Aprenem a somniar, car, tal volta, podrem atrapar la veritat, i qui no pensa en el do que li han de fer el rep sense inquietud; guardem-nos, però, de publicar els nostres somnis fins que la raó, ben desperta, no els hagi comprovats" (1).

Senyors: aquesta és una història meravellosa, més meravellosa encara que les rondalles de les Mil i una nits. Car tota la fastuositat oriental, la riquesa estabornidora de les rondalles, són probresa i mesquinesa al costat de les riqueses reals que la idea de Kukulé ha posat en mans dels pobles de tot el món; mai la fantasia ubèrrima del forjador de les faules orientals no arribà a vestir els seus herois amb la beutat de les colors que s'han fabricat gràcies al desenvolupament de la química estructural que Kekulé va bastir. Pensau la quantitat de medicaments i de substàncies orgàniques de tota mena que han pogut ésser fabricats gràcies a la força d'una idea abstracta. Car Kekulé, qui segurament no va tenir mai en les seves mans un colorant sintètic, és el vertader fundador d'aquesta indústria que dona el pa a milers de famílies; ell és qui tocà amb la vareta màgica de les seves elucubracions teòriques una deu de riquesa tan immensa que al seu costat no són res els tresors més fastuosos dels rajàs. Aquesta és la sort del geni.

I mirau quina cosa: Willstaetter i Pflücke (2) han comprovat que el "Zentralblatt" que per aquell temps recollia ja gairebé totes les publicacions de química que sortien arreu del món, ni una sola vegada anomena els títols dels treballs on Kekulé expressà les seves idees per primera vegada. La força latent que enclou una idea nova no sempre l'endevinen els contemporanis del geni qui sempre va més enllà del que és conegut, i per la generalitat dels homes bo és creure sols allò que coneixen... I encara...

Si ara crido la vostra atenció sobre les conseqüències pràctiques que han derivat de la Química estructural és perquè és d'ús encara corrent el demanar: i això ¿per què serveix? Però el vertader savi no es preocupa mai de les aplicacions que puguen trobar les seves idees en la vida quotidiana, per bé que les endevini. És ben coneguda l'anècdota de Faraday, qui un dia explicava al polític Gladstone l'abast dels seus descobriments científics. El polític li féu la pregunta vulgar: i d'això que me conta ¿quin profit

(1) *Benzolfeier. Ber. D. Chem. G. XXIII*, pàg. 1265, 1306 (1890). KEKULÉ.—*Zwei chemische Visionen. Z. angew. Ch.* 736 (1927).

(2) *Z. angew. Ch.* 42, 1051 (1929).

se'n pot treure? No tingueu por, Sir,— li contestà Faraday—, aviat podreu cobrar nous impostos. Pensau en el que significa a l'hora d'ara l'electricitat en l'economia dels Estats moderns i veureu la raó de la profecia de Faraday.

Però una idea com la de Kekulé, com la de Faraday, no fou simplement important des del punt d'albir de l'economia dels pobles. Ho és infinitament més, considerats els fruits que han donat en el terreny estrictament científic. Pensem com es trobava la química orgànica en temps de Kekulé.

La torrentada de cossos nous que es trobaven com a conseqüència de l'extraordinària capacitat del carbon per a formar compostos, amenaçava negar-ho tot. Justíssimes són les paraules de Wieland (1) en judicar l'obra de Kekulé quan diu: "difícilment es trobarà un altre terreny, en totes les ciències naturals, on un principi ordenador fonamental inclogui una varietat tan enorme de fenòmens, on soni amb una harmonia tan acomplida un principi com es troba el que regeix la topografia dels compostos de carbon. Cal pensar que Kekulé pressentí amb els seus compostos moleculars l'acció de les afinitats residuals, és a dir, de les forces químiques no fixades per la saturació de les valències normals; pensi's, també, com trobaren aquestes idees la confirmació que els donà Alfred Werner, i es veurà com aquell principi de la constitució dels cossos, reforçat pel de la coordinació, és l'amo absolut del camp investigador des de fa setanta anys. L'onada poderosa, que en els nostres dies ha esmicolat l'àtom i ens ha mostrat els seus secrets i les seves forces, no ha ferit l'obra de Kekulé que n'ha sortit indemne del general trontollament que aquests decobriments han fet sentir damunt de tantes teories. Cal veure en l'essència de la unió química l'acció d'una forma particular de l'energia, o com es troba actualment expressat, la coherència dels electrons de valència que condicionen la unió dels àtoms, i en tot cas la constitució morfològica de la molècula es troba numèricament i ordenada en la compensació de les forces de valència. No es pot seguir sense el més viu astorament el triomfal camí resseguit en els seixanta anys darrers per la doctrina constitucional química que aportà carn i sang als experiments que abans havien fet néixer construccions sense vida, i clogué membre a membre l'imposant sistema de la Química orgànica que d'ell sortí, i com finalment el

(1) *Ciència*, 32, pàg. 59 (1929).

seu impuls creador comunicà finesa i exactitud al treball de laboratori”.

Potser trobareu que m'he entretingut massa en l'exposició d'aquest exemple, malgrat que la història de les ciències ens n'ofrena molts d'altres tan o més brillants. Però és que hi trobo una confirmació de quant hem anat dient: relació del treball d'un investigador amb els dels davanters seus. Kekulé diu expressament que les seves idees són una ampliació de les de Frakland, Odling i Williamson; s'anomena a si mateix deixeble de Gerhard. Dependència dels problemes científics del temps i de l'ambient. L'època en què visqué fou extraordinàriament propícia a Kekulé, i el més curiós és que la modèstia amb què s'expressava respecte de la seva intuïció genial correspon a la pura realitat. No tan sols perquè per aquell mateix camí anaven les investigacions dels químics que acabem d'anomenar, sinó per una altra prova que tenim de la certesa de la seva afirmació quan diu que arriba un moment en la història de les ciències, en el qual unes determinades idees estan com surant en l'atmosfera esperant qui les expressi. Això ens ho palesa les publicacions d'un químic poc conegut, l'escocès Archimbold Couper (1) qui independentment de Kekulé i gairebé simultàniament formulà una teoria dels compostos orgànics semblant a la seva.

Sembla que la preocupació per un determinat problema es fa, en un moment donat, col·lectiva; que arriba un instant en què la pensa d'un pila de homes d'esperit privilegiat es troba polaritzada en una determinada direcció, i és que arriba un moment en què ja no és possible avançar, sense esvair prèviament les boires negres que enfosqueixen el camí. I, aleshores, es produeix el fet sospirat. El cel s'estritlla repentinament. Una idea simple, senzilla, clara com la llum del sol, brilla impensadament i la munió dels treballadors de la ciència pot seguir la seva feina. Perquè tal fenomen es produeixi, cal que l'esperit del savi estiga sotmès a una excitació que a vegades dura anys i anys, que no el deixa viure, ni dormir.

El cas que hem posat de l'establiment de les bases de la química estructural es troba repetit amb una freqüència tan astoradora que hom pensa si tenint a mà estadístiques prou completes, fóra possible deduir alguna llei biològica que regís el fenomen de la creació científica.

(1) CARL GRAEBE.—*Geschichte der organischen Chemie*. 1920, pàg. 184.

Pensem ara, per exemple, en un altre descobriment d'una força igualment fecunda i ordenadora, com el que hem posat. Ens referim a la taula periòdica dels elements. Fins la part anecdòtica és consemblant. Mendelejew contà al geòleg Inostranzew el seu descobriment d'aquesta manera: "Vaig veure en somnis la taula on se trobaven col·locats els elements químics com és necessari que s'hi trobin. En despertar-me, la vaig escriure tot d'una; després sols em calgué fer-hi una única correcció".

Igualment, podríem anomenar una llarga llista de precursors de les idees de Mendelejew, abelles feineres que volaven cercant d'extreure la mel de la dita pitagòrica expressada dos mil anys abans com a fons d'una filosofia: les propietats de les coses són les propietats del nombre. Relació d'harmonia que es troba ja en aquell verset de la Bíblia que posà J. R. Richter per lema de les seves Bases inicials de l'estequiometria: "Déu ha ordenat totes les coses segons mesura, nombre i pes". Topariem també aquí amb una idèntica incomprensió dels contemporanis, la pensa dels quals no estava encara prou madura per a reconèixer la importància de la idea nova. Quan un dels precursors de Mendelejew, Newland, donà compte a la "Chemical Society" dels primers resultats que havia obtinguts, el president, que era el Prof. Forster, li va demanar si no hauria trobat lleis semblants si en comptes d'ordenar els elements químics segons la magnitud dels seus pesos atòmics, ho hagués fet arrencant-los per ordre alfabètic.

Veuríem igualment demostrat que en la ciència el treball més profitós és el d'establir els grans principis fonamentals. Perquè, quin dubte hi ha que el descobriment d'un element nou és un fet transcendental en la història de la química? Però, en formular Mendelejew la seva llei del sistema periòdic dels elements, on es troba exactament expressat que les propietats dels elements són una funció periòdica dels pesos atòmics (o del número atòmic, com ara diem, afinada la teoria pels treballs de Moseley), virtualment quedaren descoberts tots els elements que mancaven per completar la seva taula, i l'experiència posterior no ha fet res més que confirmar les vistes profètiques del savi rus.

I el que és curiós és que aquestes idees que obren els nous camins per on s'aboca la gran multitud dels investigadors són sempre fruit de la juvenesa. P. Walden qui s'ha ocupat de l'estudi de les relacions que hi ha entre la creació científica i l'edat de l'investigador demostra que els principis més fecunds són expressats en

plena joventut, mentre que les obres més fonamentals de la ciència s'han publicat quan llurs autors ja havien passat mig camí de la vida. De les dues taules traçades per Walden, la primera que és refereix a teories i descobriments és una confirmació brillant encara que incompleta del que diem (1). D'entre els 62 noms que inclou me plau recordar-vos-en alguns:

Lavoisier formulà la llei de la conservació de la matèria, quan tenia 27 anys; Robert Meyer, el principi de la conservació de l'energia, als 28 anys; la mateixa edat tenia Sadi Carnot en exposar el segon principi de la teoria mecànica de la calor; 28 anys tenia Svante Arrhenius en establir la teoria de la dissociació electrolítica; Van't Hoff parlà del carbó asimètric als 22 anys; Gùlberg formulà la llei de l'acció de les masses als 31 anys; l'anàlisi espectral fou inventat per Kirschhoff als 36 anys; Wöhler sintetitzà l'urea als 22 anys; la tetraavalència del carbon fou demostrada per Kekulé als 29 anys. Pasteur realitzà els seus estudis sobre l'estructura asimètrica entre els 22 i els 36 anys; Werner donà la seva teoria de la coordinació als 27 anys; el sistema periòdic dels elements químics fou establert per Mendelejew quan comptava 35 anys; Mme. Curie tenia 31 anys i el seu espós 39 quan descobriren el radi; Niehls Bohr establí el seu model electrònic de l'àtom als 28 anys; Einstein descobrí el principi de la relativitat als 26 anys; Laue la interferència dels raigs Röntgen als 33 anys, etc.

Llista incompleta, però brillant, que no podem llegir sense una profunda emoció, talment la que ens sorprèn quan alta nit alcem els ulls al cel per on tresquen segons lleis immutables els estels, encesos i tremolosos d'un bategar de vida. Damunt la volta del cel de la humanitat hi ha gravats, amb lletres d'or, aquests noms i tants d'altres, que esperonen la nostra consciència d'homes, el nostre orgull de germans, en veure fins a quines altes regions pot pujar la intel·ligència. Sembla deduir-se d'aquesta llista que els grans homes han fet sempre prematurament el primer treball seu que els col·loca de cop i volta entre les files dels cap-pares de la intel·ligència. Això no sempre és cert. Sembla que passa així en els temperaments dits romàntics en una coneguda classificació dels savis. Seixanta anys tenia Emil Fischer quan formulà l'estructura dels tanins, si bé és veritat que sols en comptava 38 quan sintetitzà la fructosa i la manossa, de manera que sols és una excepció molt relativa.

(1) MAX BLOCH, l. c. pàg. 30.

Ara bé ¿com s'opera el treball d'aquets jovenívols esperits cabdals que ja marquen les seves primeres investigacions amb el segell inconfusible del geni?

Ostwald en el seu llibre ben conegut, "Els grans homes" (1), es posa aquesta qüestió, i fa notar que tots ells han tingut, en el fons, un interès molt viu, sovint limitat a un sol objecte, unit sempre amb l'energia i el coratge. Per un estudi previ regularment aconduït, adquireixen de l'objecte una coneixença bastant seriosa, per tal d'arribar a veure el costat problemàtic de la qüestió; per altra banda, i precisament gràcies a la llibertat amb què han duit l'estudi, el seu esperit ha restat lliure per agafar l'objecte pels caires d'on és possible acostar-s'hi. Finalment, han tingut la juvenesa que els dóna coratge i confiança de cara als més grossos i difícils problemes. Cap recordança depriment de fracàs, degut a una insuficiència personal, pesa damunt d'aquest coratge, i la frescor de la intuïció davant la novetat fa possible aquell judici, exent de prejudicis, que mena sovint a l'investigador a posar-se les qüestions més simples per trobar solucions d'una simplicitat astoradora.

Veiem, així, que la seguretat del metode que sols s'adquireix en arribar l'home a la maturitat es troba compensada en la juvenesa pel coratge i l'absència de prejudicis.

Sovint ve l'atzar a l'ajut de l'investigador, i la història de les ciències és plena de descobriments transcendentals deguts a pures casualitats. Però, com escrigué Helmholtz, qui té la sort de trobar una d'aquestes casualitats ha d'haver emmagatzemat dins el seu cap material suficient, per tal de poder-se convèncer de l'exactitud d'allò pressentit. Sovint troba el savi, en els seus descobriments, fenòmens en els quals certament no pensava, i que no ha cercat. Com diu Lenard "cada gran descobridor se n'ha portat una sorpresa amb el seu descobriment, i no disminueix el servei fet pel descobridor el que ell no sapigués per endavant el que trobaria. Un descobriment té sempre tanta més importància quant més endins es fa dins el desconegut, quant manco era possible pressentir la possibilitat de cercar quelcom dins una determinada direcció" (2).

Deixeu-me cercar un exemple dins la indústria, car "la ciència no es troba únicament per ajudar al seu propi progrés sistemàtic, sinó també per ajudar els homes a millorar les condicions de la

(1) W. OSTWALD, *Les grands Hommes*, trad. francesa, pàg. 253.

(2) P. LENARD, *Grosse Naturforscher*, pàg. 184 (1929).

seva existència. Els sobirans del pensament i de l'experiment no són els únics monarques de la ciència; també n'és rei aquell qui pel saber i el produir, per l'ensenyança i per la investigació, gira l'esperit dels contemporanis cap al terreny de la ciència aplicada, i conquista noves terres per al treball científic, per on sols l'ofici havia fet abans incursions" (1). També la tècnica té la seva bellesa, la seva ordenació harmònica (2). La col·laboració de l'atzar en els descobriments industrials la trobem a cada instant, la qual cosa no és d'estranyar car sovint camina la indústria per camins empírics del tot.

Suara, acaba d'ésser celebrat el centenari de la naixença d'Alfred Nobel, i en aquesta avinentesa heu pogut llegir, repetida fins a saciar, la història del descobriment casual de la dinamita. Un dia es va trencar, al laboratori de Nobel, una ampolla de nitroglicerina; l'oli es va barrejar amb el material porós usat en l'embalatge de la botella. Nobel va experimentar amb la mescla casual que s'havia produït i va comprovar que l'acció explosiva del producte era extraordinària, mentre que el perill del seu maneig era relativament petit.

Contada així la història, sembla que tot fou obra del més pur atzar, i que Nobel féu una de les fortunes més grosses que hi havia en el seu temps, de la mateixa manera que la fa un que li toca la rifa de Nadal. Posem, però, a l'altre plat de la balança les amargors i treballs per on hagué de passar Nobel abans que la casualitat anés a trucar a la porta del seu laboratori, i veurem com l'atzar sols arriba a qui n'és digne. En acabar Nobel els seus estudis, que havia fet a Nordamèrica, assisteix als 21 anys a l'esfondrament total dels negocis paterns a Rússia, que eren la fabricació de material de guerra. Intenta inútilment ficar-se a la indústria a Rússia i a Anglaterra provist d'unes patents seves sobre nous gasòmetres. Finalment, conseguit l'ajut del govern de París, munta una fàbrica d'explosius. Feia ja vint anys que s'havia descobert la nitroglicerina, però les seves propietats verinoses la feien inaplicable. Nobel experimenta amb la nitroglicerina anys seguits i finalment arriba a obtenir un explosiu manco perillós que la nitroglicerina, barrejant aquesta substància amb pólvora negra. Però aquest explosiu crema fent flamada sense explotar. Vénen altres

(1) HABER. *Nekrolog über Lunge*, Ber. D. Ch. Ges. 56, pàg. 31 (1923).

(2) HANFFSTENGEL. *Technisches Denken und Schaffen*, pàg. IV (1922).

anys de treballs llarguíssims fins que arriba a trobar el fulminant: una capseta de coure que conté una mescla explosiva i que per contusió explota i fa explotar l'explosiu de Nobel. Tècnicament, el problema ja està resolt. Es munta una fàbrica, i es parla ja d'emprar el nou explosiu en la construcció d'un túnel. Però als tres mesos justs d'haver començat a treballar, una explosió arruïna per complet la fàbrica, i hom retira d'entre els enderrocs nombrosos morts; entre ells, el cadàver del germà de Nobel, que tenia 31 anys. El públic es gira contra l'obra de Nobel i es prohibeix la fàbrica dins el districte d'Estocolm. Nobel compra un vaixell, l'amarra al mig del llac Melar, lluny de les riberes i torna a començar el muntatge de la seva instal·lació experimental. L'excitació nerviosa que produeix el compost de Nobel no es limita als habitants de les riberes del Melar. Fins Amèrica prohibeix la introducció del dit oli suec. Però Nobel troba ajut financer per a muntar una nova fàbrica en terra, i encara per la primera filial a Krummel, devora Hamburg. I vetaquí que un dia baixa a una fondeta de la Greenwich St., de New-York, un viatjant alemany. Deixa confiat al porter un barralet amb deu lliures de nitroglicerina. El porter, que no sospita res, l'empra per seure i fins per netejar-se les sabates. Però un dia, un cambrer que passa per davant de la porteria li fa notar que surt un fum vermell del barralet. El porter serva encara serenitat suficient per a agafar-lo i plantar-lo al mig del carrer. Tot just acaba de tornar a entrar a l'hotel, quan es produeix l'explosió més horrible que New-York havia conegut fins allavors. El pis del carrer és materialment arrabassat fins a una fondària de quatre peus, i les façanes de totes les cases del carrer són destruïdes.

És per aquest temps, quan fa Nobel la descoberta casual de la dinamita; però el que hem relatat no és res en comparació de les desgràcies que succeïren aquell mateix any fatídic. Per l'abril, s'envien al Perú 100 barrils de dinamita. El vaixell navega més d'un mes per l'Atlàntic sense el més lleu inconvenient fins arribar a les costes de Panamà. En entrar al port, explota la càrrega, queda tot fet miques literalment parlant i moren les 47 persones de la tripulació. Al cap d'un parell de dies, moren 14 persones en explotar el dipòsit de dinamita que hi havia a San Francisco. Al mes següent, una explosió desfà per complet la fàbrica de Krummel. Una cadena d'accidents tan greus i tinguts en tan poc temps actuant damunt d'un home ordinari, sens dubte que l'hauria ani-

quilat. Però Nobel sols pensa a perfeccionar el seu descobriment casual (1). I que ho són de cares les conseqüències que ha pagat la humanitat d'aquesta presa "que la Fortuna dins la pols humana llança per riure". Però sense el seu impuls, no podríem imaginar les formidables obres de l'enginyeria que són l'orgull del nostre temps.

El descobriment de la dinamita fou degut a l'orba casualitat, però, sense el tremp de Nobel i el seu esperit inventiu, no podem ni tan sols pensar en l'impuls que es donà a la fabricació d'explosius. Si l'inventor, si el descobridor no espera res mes que l'ajut de la casualitat, ben segur que mai no farà res.

I, encara, heu de remarcar que és l'investigador qui ha fet possible l'inventor. Vint anys de treballs sobre la nitroglicerina determinaren les propietats químiques i part de les físiques d'aquest compost; així és que Nobel abans d'arribar a la dinamita féu una sèrie d'assaigs industrials basats en aquestes propietats: emprament de la nitroglicerina pel carbó vegetal, pólvora negra, etc., abans d'arribar a l'ús del Kieselguhr. Sense els treballs purament científics, no hauria arribat a obtenir-la.

Abans d'acabar, voldria dir dos mots sobre una altra de les qualitats que ha de tenir l'investigador, sense la qual és impossible el més mínim progrés de les ciències experimentals. Vull dir l'habilitat experimental de l'investigador. Per a adquirir-la no és necessita únicament molta de paciència, sinó que cal encara tenir desenvolupades certes disposicions especials, que són les que ens menen a exclamar, per exemple, en llegir algun treball de Bunsen: és un artista. Aquesta habilitat és del tot imprescindible, car la ciència es pot afirmar que sempre comença en la medició. I aquest treball no és el manco important. "L'exactitud i la mida aquilatada,—escrigué Lord Kelvin—, signifiquen als ulls de temperaments no científics un treball manco elevat i digne que la investigació de quelcom nou. Però quasi tots els descobriments de la ciència no són altra cosa que el resultat de mides exactes i pacients, d'una llarga i seguida feina de resultats matemàtics". I Thomson (2) en retreure aquestes paraules afegeix als exemples que posa Lord Kelvin un altre de ben eloqüent, que ens mostra la importància d'estudiar les més petites insinuacions de la ciència.

(1) *Wie Sie Gross und Reich wurden* pàg. 81.

(2) J. A. THOMSON.—*Introducción a la Ciencia*. pàg. 56.

“Lord Reyleigh féu un cert nombre de pesades precises de l’oxigen contingut dins un flascó de vidre, pesat i midat amb tota cura, a 15° i 760 mm. Entre els pesos registrats, hi havia molt petites diferències que afectaven a la quarta decimal. Llavors, el dit investigador va fer una sèrie de pesades de nitrogen contingut en el mateix flascó i pregué nota de les petites diferències hagudes. Especialment, es mostrà que hi havia petites diferències entre el pes del nitrogen obtingut per descomposició de determinats compostos químics, i el del nitrogen obtingut de l’aire atmosfèric per eliminació d’oxigen, aigua, anhídrid carbònic i les impureses que conté l’aire.

Per altra banda, Cavendish l’any 1785, en el seu anàlisi de l’aire, havia volgut escorcollar si extraient aproximadament 21 volums d’oxigen i una determinada quantitat de carbònic de 100 volums d’aire, el que restava era nitrogen pur. L’assaig va deixar un petit residu. Cavendish va insinuar que podia ésser alguna cosa que s’hagués barrejada a l’aire al temps de l’experiència, però també va suggerir que es podia tractar d’un gas diferent de l’oxigen i del nitrogen. La qüestió demanava uns mitjans experimentals tan minuciosos que quedà en l’aire més d’un segle.

Però l’any 1894, Lord Rayleigh i Sir William Ramsay en estudiar aquelles diferències de pes que acusa el nitrogen atmosfèric es recordaren de les experiències de Cavendish, i Sir William Ramsay descobrí que el residu estava format per àrgon i els gasos inerts. El resultat fou el premi donat a la precisió i és una prova evident de la utilitat que reporta l’estudiar les diferències fins al darrer límit”.

Aquesta comprovació experimental, aquesta medicció, té un fons filosòfic inclús en el postulat general de la ciència, dit de la uniformitat de la naturalesa. Postulat estudiat per Clerk Maxwell en el seu famós discurs sobre les molècules.

“Descobrim en el firmament,—diu Maxwell—, per la seva llum, i sols per la seva llum, estrelles tan distants entre elles que cap cosa material pot passar de les unes a les altres; i aquesta mateixa llum,—que és l’única prova que tenim de l’existència d’aquests mons allunyats—, ens diu també que cadascun d’aquests mons està format per molècules de la mateixa classe de les que formen la terra. Una molècula d’hidrogen realitza a Sírius o a Artur les seves vibracions precisament en el mateix temps”.

“Existeixen causes materials, com sabem, que actuen amb ten-

dència a modificar, i fins i tot a destruir en darrer terme, tot l'establert respecte de les dimensions de la terra i de la totalitat del sistema solar. Però encara que en el córrer de les edats hi hagi hagut catàstrofes i que encara en puguin passar en el firmament, encara que puguin desaparèixer sistemes vells i de les seves ruïnes sorgir-ne altres de nous, les molècules de què estan formats aquests sistemes, les pedres fonamentals de l'univers material, permaneixen inalterables i indestructibles. Segueixen avui talment com foren creades perfectes en nombre, mida i pes".

Les conseqüències que poden derivar-se de les observacions més acurades, quan les mesures fetes són exactes, quan els nombres han estat fixats, quan els pesos són determinats amb tota precisió, informen tot el cos de les ciències. Sols llavors és possible el trànsit—emprant el llenguatge de Tyndall—, “de la idea d'una poma que cau a la de la lluna que també cau, la qual cosa resulta el triomf més esclatant de la imaginació, ja que la llei anunciada s'estèn per espais sense límit i continuus i per l'eternitat del temps”.

És arribada l'hora de departir-nos. Però, abans de fer-ho, deixau-me retornar al que dèiem en començar aquesta conferència. ¿Com podria fer l'“Associació per la Cultura de Mallorca” una política de l'esperit, eficient, per tal que arribi a grellar damunt el camp mallorquí la creació científica?

És ben cert que els grans homes neixen i no són fets, però el seu desenvolupament pot ésser retardat, i àdhuc ofegat per l'ambient; també pot ésser accelerat. Cal, per tant, rodejar els homes que poden dedicar-se a la investigació científica d'una atmosfera de cordialitat i de comprensió. S'ha de procurar amb totes les forces possibles que la seva inquietud apassionada no encalli en bancs de fredor; accelerar la seva producció, allunyant d'ells els climes gelats on cap ésser pot viure. S'han de fer esforços perquè la marxa de la ciència trobi l'interès de la massa del públic. Per tal d'aconseguir que es produeixi el fet de la creació científica, no basta la intuïció de les personalitats creadores; és necessari, sobretot, que l'esforç del savi corri amb el ritme de l'hora, que la seva personal preocupació corresponga amb la preocupació actual de la branca científica on ell desitja penjar el seu niu. I per a crear l'atmosfera propícia, convindria una intensa tasca de vulgarització, en la qual els problemes actuals de la ciència fossin exposats com a problemes i no com a coses resoltes, perquè fins i tot aquelles

coses que semblen resoltes del tot mostren caires que conviden al treball de l'investigador; així, l'esperit despert seguiria l'encant de l'enigma, la solució del qual es sospita, fent sobreixir del pit un gran anhel, un immens desig de trobar-la. Solució que, per altra banda, ha d'esdevenir fatalment impersonal, car, com ha dit Willstaetter, "la sort de l'investigador és la de desaparèixer darrera de la seva obra. Qui és escollit per a aixecar el vel dels secrets de la naturalesa resta fos dins l'enlluernament de l'obra que més ha revelat, que no creat". Per tant, cal al científic un gran esperit de sacrifici.

Dins el temple multiforme de la ciència, són distints els homes i les forces espirituals que allà els han duit. Per això, quan hi entrà l'àngel,—que atalaià Einstein—portant l'espasa de la justícia, foren molts els expulsats: ho foren els que cerquen en la ciència un esport adequat per a satisfer la humana ambició; ho foren els que expremen el suc del seu cervell amb finalitats exclusivament utilitàries, però sempre resten els grans, els purs, sense l'esforç dels quals el temple no fóra bastit, com no és possible veure créixer la boscúria amb les soles plantes enfiladisses (I).

Fer possible l'existència d'aquests homes dessinteressats pot ésser una tasca de l'Associació, despertant la vocació científica i cuidant que els seus associats tinguin el tremp i la fortalesa moral necessària. Que res no destorbi el qui es vulgui consagrar a la ciència, per tal que ho pugui fer en cos i ànima, sense cap defalliment, car la feina és grossa i la nit aviat s'entrega. Que es pensi en les entrènues virtuts que exigeix la ciència als seus escolans. En la perfecció moral, que tan bellament recorda aquest pensament de Goethe: "El matemàtic no és un perfecte matemàtic, sinó en quant és un home perfecte; en quant té el sentit de la bellesa de la veritat; perquè ans de tot li cal una actuació sòlida, transparent, clara, pura, diàfana, definida, fins elegant; en una paraula, s'ha d'assemblar a La Grange".

El que diu Goethe del matemàtic pot fer-se extensiu a tots els conreadors de les restants branques científiques. Sobretot els químics, ja que dels químics hem parlat anit, és necessari que cerquin aquesta perfecció moral, car és urgent desfer aquellà afirmació d'Henry Armstrong, segons el qual els químics s'han convertit en

(I) EINSTEIN.—Zu Max Plancks sechzigstem Geburtstag, 1918, pàg. 29.

menestrals perquè els artistes són escassos entre ells, i encara més rars els filòsofs (1).

Tots els savis veritablement grans han viscut sempre arborats d'un desig insadollable de perfecció. Anhel que enlloc no trobo tan clarament expressat com en aquella coneguda frase de Klepler: "El meu desig suprem és: aquest Déu que trobo a tot arreu a l'exterior, sentir-me'l igualment a dintre meu". I Goethe, en realitat, no fa mes que retre justícia a la vida nobilíssima de Klepler, quan comentant aquesta frase escrigué: "aquell gran home no s'adonava que justament quan deia això, el diví dintre d'ell es trobava en la més justa relació possible amb el diví de l'univers". Relació d'harmonia entre Déu i l'home, de la qual n'és la més bella mostra les lleis i els principis que ha arribat a descobrir l'investigador científic, gràcies a la virtut de la constància serena, practicada fins a l'heroisme per un grapat d'homes escollits que seran sempre considerats com la flor de la humanitat.

Ja que l'ombra plena de seny i elevació del savi de Weimar ha vingut a il·lustrar les meves pobres paraules darreres amb el resplendor de la seva intel·ligència sobirana, deixau-me que li manllevi una vegada més uns vers que hauríem de tenir presents cada dia tots els homes que vulguin deixar rastre del seu pas per aquest món:

*Fes el teu curs per la vida
com els astres per l'espai:
sense presses, dins ta mida,
mes també sens parar mai.*

Segur que si el consell és seguit, aviat el cel blau i transparent de Mallorca s'extremirà del goig de sentir el galop de l'àuria quàdriga de la victòria, que, travessant tot el món, corri a fer saber a tots els homes, que també damunt la terra, abans eixuta de l'illa, es dóna la flor puríssima dels grans descobriments.

JOSEP SUREDA I BLANES

(1) *Persönliche Erinnerungen und Gedanken.* - Chem. Zeit., 1927, pàg. 114.

ROTONDA

DIU una deliciosa cançó amorosa d'autor anònim del segle XVII:

*Ulls i cor en gran debat
estan desitjant saber
qui s'enamora primer.*

Ulls, raonament, intel·ligència, judici, per una banda. Cor, sentiment, afany interessat i passió, per l'altra. De les potències intel·lectual i afectiva en sorgirà l'instrument adequat per a assolir coneixença de les coses naturals; una coneixença que serà limitada i parcial per ésser humana, és a dir, que estarà subjecta a errors provinents de la imperfecció dels mitjans. Si miram una gota d'aigua a ull nu no veurem les bactèries que pugui contenir, mes amb auxili d'un microscopi d'amplificació suficient, veurem, cas d'haver-n'hi, una munió d'éssers vivents que, amb tot i existir milers d'anys abans, no se n'havia hagut esment. Els mitjans de coneixement es multipliquen i milloren, però són també susceptibles d'error.

Dels objectes al nostre abast, en podem conèixer aparences, fenòmens o manifestacions externes, però la vera essència (cosa en si, *noumeno*) és fugissera i les causes són tot sovint inassolibles per mitjans naturals.

Conèixer no és sols emmirallar els objectes, sinó *percebre*, *concebre* o intuir per l'enteniment, *judicar* o enllaç de conceptes i *raonar*, combinació de judicis per a arribar a un altre, ja sia partint de veritats generals per arribar a les particulars (cas del sillogisme aristotèlic i escolàstic) o mitjançant la inducció que és un procés invers que empra la ciència experimental.

Ortega Gasset va escriure un dia: "Dios sabe todo y por eso no conoce. La bestia no sabe nada y por eso tampoco conoce. El hombre es la insuficiencia viviente, necesita saber, percibe que ignora. ¿Por qué le duele su ignorancia?".

I certament és petulància, però no és menys interna necessitat de l'home, encarar-se amb els grans problemes.

A on no pot arribar la raó cal que es demani ajuda al sentiment. Però anem en compte, que si ens deixam portar únicament pel cor anirem més a les fosques que amb la freda llum intel·lectual. Quan s'enuncia la llei de la gravitació universal de Newton i es parla de l'*atracció* dels cossos siderals, es fa ús d'una expressió (com podria citar-se també la d'*horror* al buit) que fa pensar en la sentència de Goethe: "On manca un concepte s'hi posa una paraula". Però com que no es tracta més que d'establir una llei (que tengui el caràcter general de les lleis físiques i mitjançant la qual puguem estudiar la relació entre distàncies i masses), acompleix la seva finalitat que no és d'investigar les causes, ans d'interpretar fets. Heus ací el sistema de la ciència, que és a la vegada el del positivisme.

*

Aquest sistema filosòfic que apareix amb August Comte que li dona nom (positivisme, de positiu, cert, segur) i que més propi de l'esperit pràctic anglo-saxó es desplega amb Stuart Mill, Spencer i el nordamericà William James, bandeja la metafísica, no per inexistent, sinó per incognoscible i en aquesta direcció antimetafísica coincideixen els positivistes amb el filòsof de Koenisberg.

Així, parlant dels metafísics, diran que s'estableixen en l'incognoscible com en llur pròpia estada.

Tenen de la ciència el mètode experimental i donen una valor decisiva a la utilitat, a les conseqüències pràctiques dels principis. La distinció corrent de teoria i pràctica pot dir-se que, segons el positivisme, no seria tan clara, ja que la valor d'una teoria vendria en funció de les seves aplicacions i les veritats, per ésser tals, haurien d'ésser verificables. Així Comte, respecte a les hipòtesis de les ciències, sols admet les comprovables, però és sabut que les ciències s'edifiquen amb auxili d'invencions i convencions fecundes, principis i postulats no demostrables.

Era natural la preferència dels positivistes per a l'Economia política que tant contribuïren a formar com a cos de ciència, per a la sociologia i per a la biologia. En canvi, si bé W. James, informat pel seu pragmatisme, estudia vastament l'experiència religiosa des del punt de mira psicològic, la Religió i l'Art no són camps adequats pel positivisme. Quant a l'Art, Hipòlit Taine ex-

plica les creacions artístiques com a producte del medi, raça, història, costums, etc., gairebé com una resultant mecànica de forces físiques i socials. L'illustre escriptor ja no podia portar més enllà el seu entusiasme pel determinisme. Amb tot, tractant de la pintura als Països Baixos, els seus judicis crítics semblen d'una justesa irrefutable.

Mes la miopia del positivisme—per dir-ho així—sols s'atansa a explicar l'explicable per mitjans comuns i controlables. És notable i còmica la definició positivista d'un quartet de Beethoven com a fregament de cordes fetes amb intestins de cavall.

Poca cosa hi veuria el positivisme p. e. en les tragèdies d'Esquil, ara posades per primera volta a la nostra llengua, o en el beat somrís de la Gioconda.

Cas de preocupar-se de l'Art, els seguidors del sistema li donaran una valoració intranscendent de plaer, ja que utilitat i hedonisme són els mòbils d'aquesta filosofia de la ciència.

*

I, amb tot, el positivisme, tan insuficient, és una faceta no negligible. Cadascú porta dins ell aquest clar-obscur de poesia i positivisme i en la parella immortal de Don Quixot i Sanxo hi ha la valor de creació que tenen altres figures literàries, però per damunt d'això, com s'ha dit i repetit, la d'ésser felïços arquetipus d'idealisme i positivisme. (D'un positivisme d'*avant lettre*). Tot, pel primer, gira entorn de la Dulcinea i les normes immutables de justícia; pel segon, res no pot haver-hi com l'ínsula Baratària i l'acontentament de la vida. I és del més gran efecte colpidor que el qui no es preocupa més que de satisfer les necessitats de la vida vegetativa i d'acomodar les accions a passar-ho bé, es deixi endur pel gran idealista somniador que arriba a l'assessi, al desprendiment i abandó de la seva persona per a assolir ideals de cavalleria que es forja i que creu realitzables per l'esforç del seu braç.

*

Els positivistes tenien posada en la ciència una esperança desmesurada, quant al benestar social que portaria. Però ja deia Goethe aquelles fondes paraules: "Els fruits de l'arbre de la ciència no són els de l'arbre de la vida".

Ciència: interpretació del fet. La vera ciència és la pura, l'es-

peculativa. Així Hertz, quan amb un oscil·lador rudimentari produí les ones que porten el seu nom, no era mogut amb seguretat per cap altre desig que provar l'ídèntica propagació de l'energia electromagnètica i la lluminosa, ni devia besllumar que el seu descobriment, temps a venir, servís d'esplai.

Però si la poesia es basta a si mateixa, la ciència, filla de l'observació i experimentació impersonalitzades, vol conquerir el món real i es posa al servei de l'acció.

La idea positivista ha sofert variacions segons el temps i lloc, com ha passat a l'evolucionisme amb el qual tant de contacte tengué, com ho proven els noms de Haeckel, Spencer i Huxley.

No serà mal incloure un paràgraf de Pompeu Gener, pel fet d'haver respirat l'ambient de fi de segle (*) i dir-se deixeble de Littré, en l'elogi que en fa: "D'igual manera—diu—que Littré després de la mort de Comte canvia el caràcter general del positivisme, aquest després de la mort de Littré ha sofert una evolució, restant reduït a unes línies amplíssimes amb les quals s'han conformat tots els homes de ciència, puix han devengut les fórmules exactes de la manera d'ésser de totes les especulacions científiques. Ha desaparegut el positivisme dogmàtic per deixar camp lliure al mètode inductiu, restant-ne només d'aquell l'afirmació que ens devem limitar a l'estudi de les relativitats fenomenals".

*

La influència positivista és actualment d'importància, no perquè sien nombrosos els que la sostinguin i defensin, sinó perquè així com es pot parlar en prosa sense adonar-se'n, també es pot ésser positivista sense saber-ho. Des d'insignificants accions individuals mogudes per raons de conveniència fins a moviments político-socials com el feixisme, que declara tenir per nord motius d'eficiència i propugna un Estat absorbent que no vol reconèixer els propis límits, mostren que la filosofia de l'acció o pragmatisme no ha caducat.

El que s'anomena culte del dòlar i moral de l'èxit són fenòmens positivistes, independents, cal dir-ho, de la voluntat dels fundadors de tal escola.

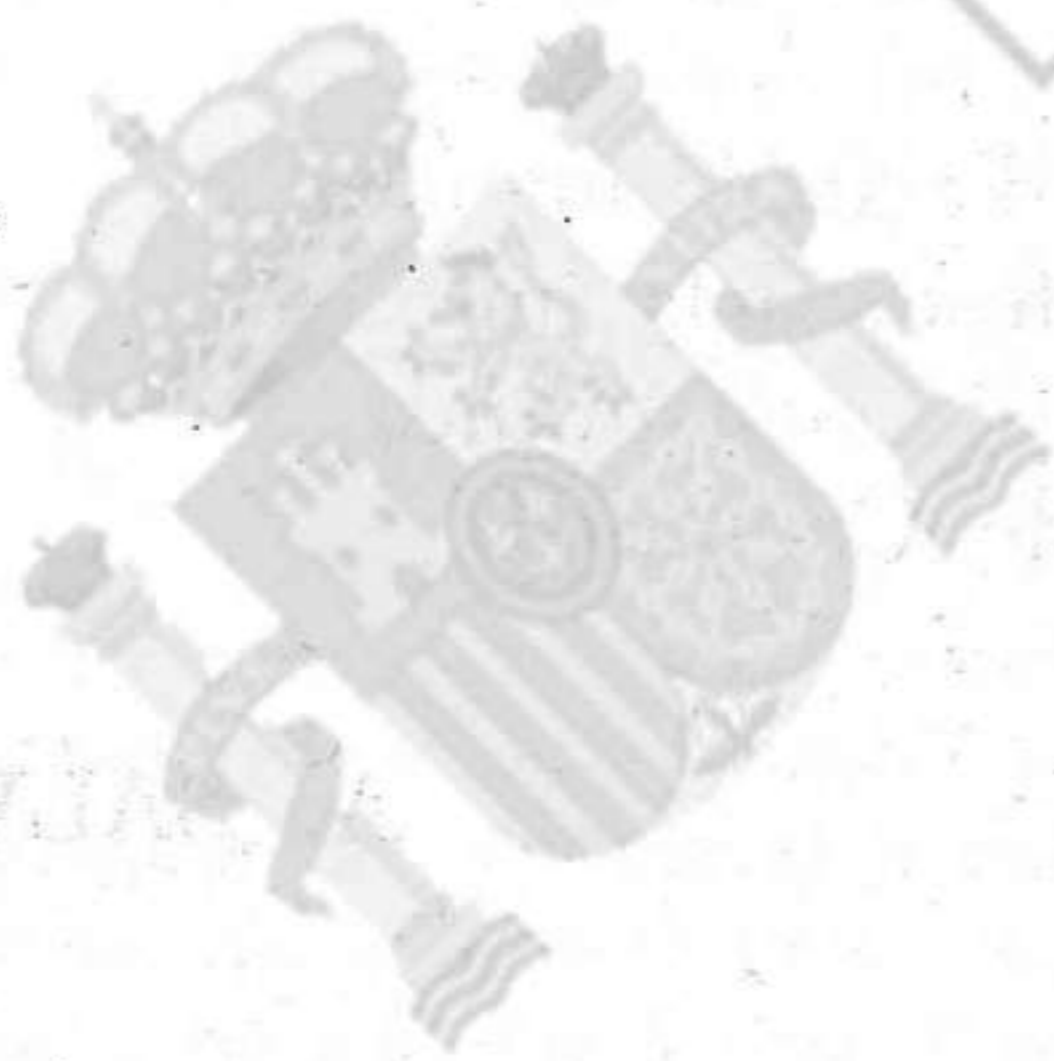
I més que les crisis econòmiques i la lluita entre capital i treball, la tragèdia del nostre temps pervé de la recerca infructuosa

(*) També l'obra *Lo Catalanisme*, d'ALMIRALL, porta l'empremta del positivisme.

d'una moral pragmàtica, sense recolzament metafísic. N'és una mostra el desdeny sistemàtic per la pietat que arreu es respira i que tant plauria al naturalisme de Nietzsche.

I bé sembla que només amb hàlits d'idealisme generós, solidarisme i caritat cristiana podrien conjurar-se les tempestes que porten els núvols carregats de discòrdia, ja que havem vist la fallida de les ciències econòmiques i sociològiques que els positivistes del segle passat tant encobeïren. Ulls i cor, que deia el poeta de la cançó.

BARTOMEU FORTEZA

Amb un modest present

A l'amiga gentil que m'oferia,
en sa plaent caseta vora el mar,
la dolça pau que l'esperit volia
i el refrigeri al foc canicular;

la que alegra la platja amb sa presència
quan la gent hi acut cercant repòs;
que junta la bondat i intelligència
a la beutat superba del seu cos,

agraït, faig present d'eixa fermança,
que és l'ofrena modesta dels humils.
¡Sia ta vida un riu de benaurança,
o gentil dama de Cambrils!

A. SALVÀ.

S U I T E

I

L'HEROI és l'home dotat de coratge. El coratge és la reacció contra la feblesa innata en l'home. Pel coratge l'home ha dominat els animals, més forts que ell. Pel coratge l'home ha dominat la pròpia part d'animal. El coratge és per tant purificador de l'home. El coratge és germà de la intelligència. Hi ha intelligència sense coratge—astúcia i sagacitat dels covards. L'home superior, l'heroi, és l'intelligent fort, l'independent.

2

Hi ha la por per feblesa física; hi ha la por per peresa; hi ha la por per feblesa moral. Àdhuc—és la més generalitzada entre els homes superiors—hi ha la por intel·lectual; vull dir la por a manifestar tot el que realment sabem i experimentem. La societat, la família, els interessos creats, el partit, la colla, el que tenim dit i escrit, fa una xarxa a l'entorn del nostre pensament com a expressió; en som presoners, i no gosem dir, ni menys escriure, ni a voltes formular-nos secretament, tot el que pensem. Heus aquí la raó social suprema contra el pensament lliure. Si aquest s'amollés sense traves, no hi hauria gens de pau, no seria possible la societat dels homes, no bastiríem cap obra col·lectiva. Per sort per a la societat, "àdhuc el més coratjós d'entre nosaltres només té rarament el coratge del que realment sap..."

3

Cal callar, cal dissimular, certament, si no volem fer mal. La por de fer mal atura l'expressió del meu pensament. En el fur intern, la valor d'un home es gradua per la suma de veritat que pot suportar. Em refereixo al seu valor íntim. Quant al seu coratge

amb totes les conseqüències, es gradua per la dosi de veritat que gosa dir, expressar als altres. L'error seria orbetat; l'error seria covardia.

4

Tota doctrina necessita el màrtir, el testimoni. Cal donar la sang, com a prova. Luther havia dit d'Erasme: Erasme estima la pau més que la creu. Erasme tingué molt d'èxit a Espanya. I això contradiu la rigidesa i el radicalisme hispànics; gran part del moviment cultural del XVI era erasmista, és a dir, contemporitzador. Avui, la presència de l'Ors a "El Debate" és una blasfèmia i demostra la superficialitat dels temps.

5

La política, ciència del possible, és conduïda segons oportunitat. La política rígida és anti-natura. La naturalesa no s'entesta en les coses impossibles: és oportunista, sempre. Els dogmes són, en política, catastròfics. Monarquia? República? Monarquia... segons com; República... segons qui.

6

Maragall davant la llengua: li sabia greu renunciar a l'inconcret, mudable i matisador dels dialectes; amb la seva doctrina poètica, volia salvar la part sibillina del llenguatge nostre. Temia que, per la reforma i l'estabilització academista, el nostre llenguatge perdés nombroses possibilitats d'ultrapassar-se; que perdés la facultat de dir (facultat que no té cap llengua llatina formada—si fem excepció del portuguès) el que esdevé, passa, tot el que és futur i més enllà, tot el que pon com una alba; en un mot, tot el que és autènticament misteriós, sibilí. Així ho interpreto i estic segur de no trobar-me molt lluny del sentiment de Maragall.

7

La reforma Fabra acostava la nostra llengua a aquesta estructura de cosa "acabada", a aquest "fini" de la llengua francesa, p. e., Ma-

ragall prefereix evidentment una llengua que no està mai acabada, un idioma fent-se, un idioma, com el poble que el parla, “en esperança”. És la idea que trobem en el fons d’una remarca de Goethe a Schiller sobre l’alemany—llengua singular que deixa sempre evidentment alguna cosa per desitjar.

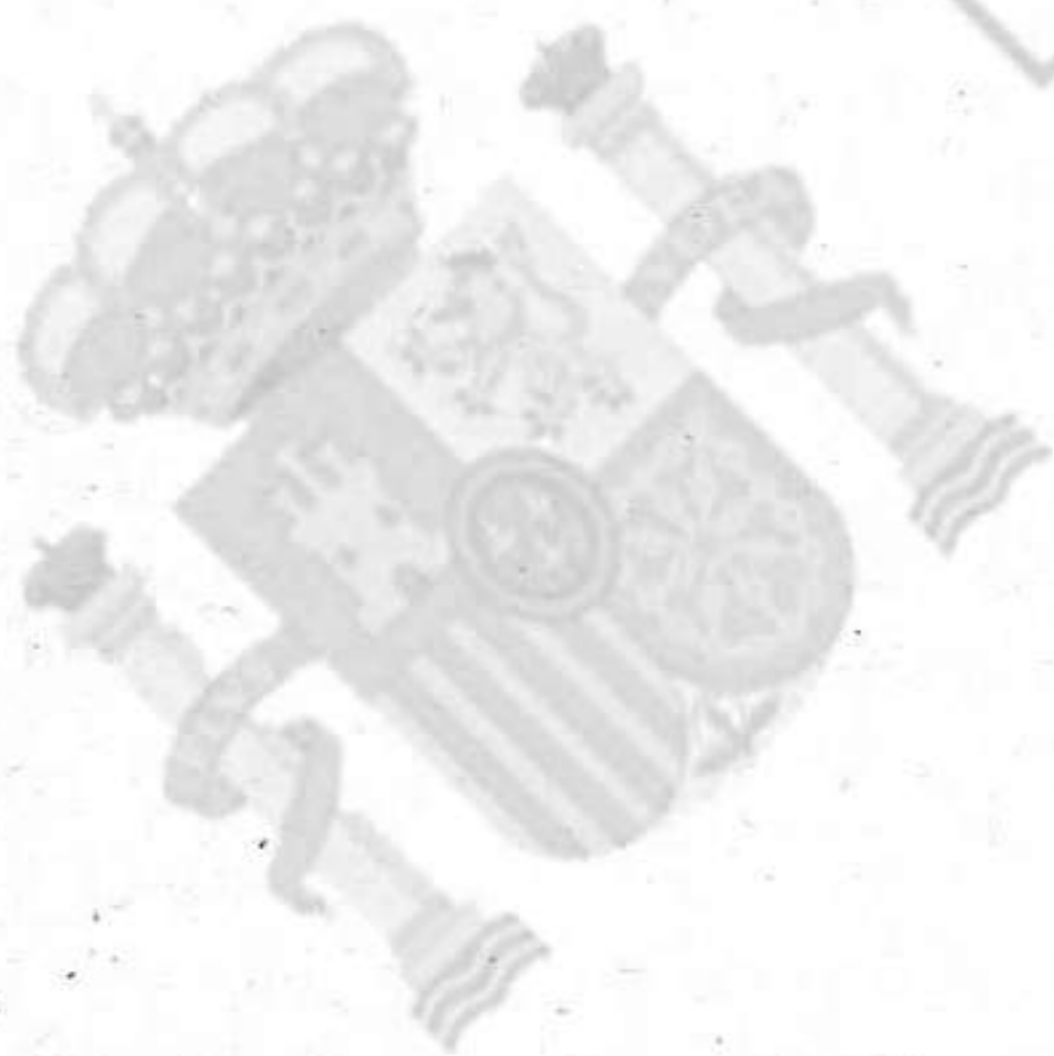
8

Davant l’Autonomia:

El millor estat: el d’esperança.

El pitjor: la prova decepcionada.

JOAN ESTELRICH

E L S L L I B R E S

SINTES OLIVES, F. F. & VIDAL BURDILS, F.—*La Industria eléctrica en España.*—Montaner i Simón, S. A.—Barcelona, 1933.—888 pp.

Una obra voluminosa, plena d'interès i de vertader mèrit positiu, és "La Industria eléctrica en España", tant pel seu contingut, científic, legal i econòmic, com per l'informatiu i gràfic. I els seus autors, els senyors Sintès Olives, Professor de la Universitat Industrial, i Vidal Burdils, Advocat i Publicista—i ex-Director i fundador de LA NOSTRA TERRA—, a les moltes felicitacions que tenen rebudes hi hauran d'unir la més entusiasta i fervent d'aquesta Revista.

Tractant-se d'una obra, en la qual ha pres tanta part activa i positiva el nostre bon amic i col·laborador Francesc Vidal, no podem deixar d'informar-ne als nostres lectors, i molt més encara si es té en compte que la seva importància, per ella sola i prescindint de l'agradable circumstància esmentada, li en feia mereixedora.

"La Industria eléctrica en España", esplèndidament presentada i acuradament impresa en els tallers de l'acreditada casa Montaner i Simón, S. A., de Barcelona, és un aciençat estudi econòmic-legal de la producció i consum d'electricitat i de material elèctric a Espanya; obra recentment sortida, sota bells auspicis, a la llum pública, ressaltarà com una joia en els prestatges de les bones biblioteques i assenyalarà una fita magnífica en la història de l'electricitat; obra no sols d'interès i de necessitat nacional, sinó també d'imprescindible coneixença pels estrangers que es preocupen directament o indirectament de la nostra riquesa i de la nostra economia.

Del pròleg d'Alfred Viñas, una de les més prestigioses signatures en el ram que encapçala l'obra en sota-portada esplendent, en treim els següents paràgrafs, que no volem deixar de reproduir pel seu valor, dada la personalitat del qui els ha escrit: "Por su fortuna, el abogado Vidal Burdils y el ingeniero Sintès Olives no necesitan valedores. Desde su cátedra de la Universidad Industrial este último y desde innumerables publicaciones, folletos i revistas ambos, han sabido conquistar un bien ganado prestigio de publicistas especializados en la materia, cada día de mayor actualidad, que con tanta maestría desarrollan en este libro". "La empresa de exponer en orden sistemático todo cuanto en el aspecto técnico, jurídico y práctico puede interesar a una explotación de electricidad sin dejar en olvido los fecundos principios especulativos que dan innegable valor científico a la obra, era tarea ardua, dificultada todavía en nuestro país por la lamentable escasez de datos estadísticos completos y fehacientes con que a cada paso se tropieza. Los autores, dotados de una preparación y de una tenacidad poco frecuentes, han sabido salir airoso de su difícil cometido, dotando a la literatura técnica de una obra sin precedente que no sólo reviste interés general, sino que será provechosamente estudiada y consultada por los hombres especializados en la industria eléctrica".

Els autors han desglossat l'obra en les següents quatre parts: La primera tracta

de les Empreses d'electricitat, dels orígens i desenvolupament de la indústria elèctrica espanyola, del seu estat actual de producció i distribució d'energia, i de la fabricació de material elèctric. I les tres restants, de l'aspecte econòmic de la indústria elèctrica, de l'aspecte legal, i del futur de la indústria elèctrica. I cada una d'aquestes quatre parts generals està dividida en distints capítols i subdividida, respectivament, en diversos articles. Segueixen dos apèndixs de gran interès, una pauta de mapes i una pauta de làmines, belles i profuses dins el gran volum, precedit tot això pel pròleg esmentat i una introducció explicativa. L'obra, com es pot deduir per aquests simples enunciats, ofereix una sistematització, en el seu desenrotllament, perfecta i clara, que la fa fàcilment manejable dins la seva gran extensió.

“La Industria eléctrica en España” ha vingut a omplir un buit, i estem convençuts que per la circumstància que fins a la seva aparició ningú a Espanya no havia escrit cap altra obra parecuda o semblant a ella, i precisament perquè reuneix les condicions de novetat, ha de retre un immillorable servei a la indústria elèctrica, i prestar també una gran utilitat a tots aquells que s'interessen per aquestes qüestions.

Tenint en compte la novetat, l'interès i la importància d'aquest llibre, no ens estranyaria saber algun dia no llunyà que el Govern de la República l'hagués declarat d'utilitat pública, honors que bé es mereix i que, per altra banda, ja ha aconseguit per ell sol.

A tots els aficionats, tècnics i interessats en matèries d'electricitat, hem de recomanar aquesta obra, en la seguretat que els serà de gran utilitat i profit.—E. S. R.

OLIVER, MN. B.—*Sor Francina Aina dels Dolors (La tia Xiroia de Sencelles)*.—Palma de Mallorca, Tip. “Nueva Balear”, 1933.—VIII+89 p. i f. s. n. 4 l. ft. grav. int.

Vetaquí un llibre discretíssim que s'afegeix a la literatura biogràfica religiosa mallorquina. La figura de Sor Francina Aina dels Dolors Cirer i Carbonell (1781-1855), Sa tia Xiroia—mot d'origen encara no ben espinzellat i decidit—, i més correntment coneguda per la Venerable de Sencelles, pagesa il·letrada, monja passat els setanta anys, fundadora de les religioses de la Caritat d'aquell poble, és presentada en aquestes pàgines ennoblida d'una simpàtica aurèola d'afecte i de dignitat literària. Història, fonts escrites, tradició, testimonis acostats, tot és emprat i posat a contribució amb encertada mesura. Del que en aquest llibre es conta de gràcies i dons de virtut extraordinària, no és alou nostre de parlar-ne. Ho és, en canvi, prear-ne la gràcia de llenguatge, la senzillesa i pulcritud d'estil, la frescor d'aquestes pàgines que mallorquinegen d'una manera gentil, i que, tot i essent la primera obra impresa de l'autor, si no anam errats, no el delaten poc ni molt com a principiant. Ben poques dissonàncies de lèxic distreuen la marxa de la seva prosa clara, acurada i planera; “sigut” per “estat” (p. 72), “alleugerada” per “alleugerida” (p. 10) per exemple. Si un lleu retret fos a fer, per part meva, seria el que, quan es procura mallorquinitzar d'una manera tan justa, que és com haurien de fer tots, i s'usen formes dialectals legítimes com “retgirada”, “malaveig” i fins qualcuna d'il·legítima com “vorem” per “veurem” (p. 16), no cal amparar-se de la forma continental “se us” per “se vos morirà” (p. 50) que diuen aquí. Un llibre, en resum, que no ens havia de saber gens de greu que esdevingués *standard* del gènere.—J. P. M.

MACABICH, ISIDOR.—*Dialectals, poesies eivissenques*.—Publicacions de “La Revista”.—Barcelona, 1933.

Sota aquest títol tan modest, Mn. Macabich, l'investigador infatigable de l'illa germana, acaba de donar a l'estampa un gentil llibret de versos, pulcrament imprès als obradors de l'Altés de Barcelona.

Dialectals pel lèxic i per la forma, aquestes poesies són quelcom més per l'expressió i pel fons. “Si no fossin més que dialectals—observa Mn. Riber no fa gaire—, interessarien exclusivament als filòlegs, caçadors minuciosos de rareses gramaticals, insensibles, quasi sempre, al sentiment estètic. Però el poeta que hi ha en Isidor Macabich, quan s'aferma en el seu propi accent inequívoc, banya els temes cenyits i locals, amb una tendra rosada de poesia”.

Aquests temes són sempre gràcils i exquisits en els seus poemes, adés siguin rurals, adés litúrgics, adés simplement casolans, i enllorats sovint d'un tel de llàgrimes: “Sa taüt des fusteret”, “Aquelles santes mans”, “De romiatge”... A través d'ella, com una delícia, hi passa a voltes l'aura mística del Verdaguer dels “Idillis” i del “Roseret de tot l'any”, com en “Sa mort d'En Garroverets”, que podria semblar una rèplica de “La mort de l'escolà”. Vegeu-ne aquestes dues estrofes, que són tota una mostra:

*Uis de violeta,
cara de marfil
Tendra joventut,
que prest s'ha marcit!...*

*...Ploren ses campanes,
trist està es jardí;
pluïca, pluïca,
pluïca seguit...*

Devuit d'aquests curts poemes basten per omplir el llibre. Són tots ells cants vius i breus, humids de rosada matinal, com l'espiguet de l'alosa abans de llevar-se el sol, com el refilar del passerell a l'hora fresca de l'alba, però clars, inconfusibles, com eixits de les entranyes mateixes de la terra, amb la inconfusible claredat del fontinyol que surt de la roca viva de les muntanyes de l'illa.

Hora era ja que la blanca Eivissa deixàs sentir la seva veu fraternal en el concert unànim de la nostra parla gloriosament renascuda. Benvinguda sia aquesta veu fresca, que tardanament s'ajunta al cor del nostre arxipèlag per al ressorgiment d'una llengua que no coneixent esculls es plau de saltar, rejuvenida, a través del mar, des del Montgó fins a Alguer, com una Nerèida rediviva!—G. C.

Almanac de les Lletres.—Mallorca, 1934.—Editat per l'“Associació per la Cultura de Mallorca”.—XXXII + 92 pp.

Aquest “Almanac”, que amb aquest volum compleix l'any XIVe de la seva publicació, acaba de posar-se a la venda pública. Ha estat imprès, com sempre i acuradament, a l'obrador de Joan Marquès Arbona, de Sóller.

Aquest any, va dedicat el llibre esmentat al centenari del naixement de Ramon Lull i al de la Renaixença de la llengua. Inclou el calendari per a 1934; la Crònica corresponent als fets esdevinguts durant el 1933; comença la col·laboració literària amb una poesia de Lluís Obrador i Billon, orlada de negre en memòria del

seu traspàs i en homenatge a la seva amistat; i segueixen els altres col·laboradors, catalans i mallorquins, fins al nombre de quaranta tres.

Aquesta publicació, que cada any per Nadal ens fa l'oferta d'un saborós cistell de fruit literari, és ja, a Mallorca, una meritíssima institució que renova, cada cop que surt, aquesta bella germanor de catalans i mallorquins que en ella es donen l'abraçada de Cap d'any, i per això, i per la joia que ens fa sentir quan arriba a casa, és de desitjar que la seva durada sigui eterna.

Recomanem als nostres lectors aquest "Almanac".

També ha sortit durant el mes de desembre, el "Calendari Mallorquí de 1934", publicat com sempre per l'"Associació per la Cultura de Mallorca", i estampat a la "Impremta i Llibreria Politècnica" de Palma. Correspon a l'any IV de la seva publicació i és de gran utilitat, tant pels pagesos com pels ciutadans, per les matèries que conté i que el fan el més apreciat de tots. Per altra banda, contribueix poderosament a dignificar l'ús de la nostra llengua als ulls del nostre estament rural.—E. S. R.

MINISTERIO
DE CULTURA

C R Ò N I C A

COMUNICACIONS TRAMESES.—Fou enviat un telegrama al senyor President de la Comissió Pro Estatut Basc, a Bilbao, per tal de felicitar-lo pel magnífic èxit obtingut en la votació del plebiscit per a aprovar el projecte d'Estatut autòmic.

També s'envià un telegrama al senyor President interí de la Generalitat de Catalunya per associar-nos al dol que el traspàs de l'Hon. President Macià ha causat a tota aquella terra germana i fora d'ella.

COMUNICACIÓ REBUDA.—Un ofici del senyor President interí de la Generalitat, pel qual agraeix el telegrama de condol rebut.

PUBLICACIONS.—Seguint el bell costum establert de fa anys, l'Associació ha editat també enguany l'*Almanac de les Lletres* (any XIV^è.) i el *Calendari Mallorquí* (any IV) corresponents a 1934. En aquest mateix número i en la secció "Els Llibres", es dóna compte de l'aparició de dites publicacions, amb major extensió.

CURS DE MALLORQUÍ.—Com cada any, s'han inaugurat les classes de mallorquí que explica el Prof. Francesc de Sales Aguiló. Passen de la vintena els alumnes matriculats, entre els quals es compten alguns estrangers.

ALTRES CURSOS.—Començaran prest les altres lliçons de les Càtedres d'Estudis Baleàrics, amb el següent programa: Literatura mallorquina, a càrrec del poeta Guillem Colom; Folklore mallorquí, a càrrec del Professor Andreu Ferrer; i Història de l'Art a Mallorca, pel Prof. Antoni Jiménez.

CONFERÈNCIA.—Fou molt interessant i documentada la que donà el dia 7 de desembre al nostre local, l'amic Josep Sureda i Blanes sobre el tema "La creació científica". El conferenciant rebé moltes felicitacions del distinguit auditori, a les que unim la nostra. El lector podrà fer-se càrrec de la vàlua de la dissertació del senyor Sureda, puix que en el present número es publica el text íntegre de dita conferència.

ENTERRAMENT DE L'HON. FRANCESC MACIÀ.—L'Associació estigué representada a aquest imponent acte, esclat emocional de tot el poble català sense distincions de classes ni d'idees, pel senyor Francesc de S. Aguiló.

CENTENARI LUL·LIÀ A MONTPELLER.—En representació de la nostra entitat, assistiren a les festes que organitzà l'antiga Universitat de Montpeller en commemoració del setè centenari de la naixença de Ramon Llull, un grup de sis consocis, entre ells el nostre Secretari En Joan Sanxo qui també ostentava la representació del Batle de Ciutat.

A Barcelona, foren rebuts a la Universitat pel senyor Pompeu Fabra, i després, a la Generalitat, pel plorat President Macià. Al capvespre, tingué lloc al "Casal del Metge" un acte pro revalorització de la llengua catalana, en el qual parlaren el senyor Joaquim Granados per la Federació Nacional d'Estudiants de Catalunya; el senyor Robert Moroder, pels estudiants valencians; el Sr. Fèlix Pons per la nostra Associació; i clogué l'acte l'autoritzada paraula del Mestre Fabra.

A Montpeller, varen ésser rebuts a la Facultat de Medicina, i al capvespre se celebrà una recepció en honor seu a la Ciutat Universitària, on entre altres parlà el company Joan Sanxo. També tingué lloc un senzill acte d'homenatge al poeta Mistral que consistí en uns parlaments fets davant la làpida que honora a Montpeller la seva memòria. Després, portaren els nostres representants una llaçada dels colors mallorquins a la Torre dels Pins, antic palau dels Tornamira, on nasqué l'Alt rei En Jaume.

A la Sala Hipocràtica, esplèndid Paranimf de la Facultat de Medicina, donà el senyor Ramon d'Alós, representant de la Generalitat, una conferència sobre "L'ideal de Ramon Llull", en la qual parlà de l'accidentada vida del Mestre i es referí especialment a la seva obra *Blanquerna*, escrita precisament a Montpeller.

Els expedicionaris tornaren molt satisfets de la patriòtica excursió que els permeté de conèixer uns dies amb els germans de València, Catalunya i Occitània, així com de la cordial rebuda de la ciutat de Montpeller, tan lligada per la Història amb Mallorca.

L E S A R T S

EXPOSICIONS

La temporada d'exposicions començà tardana i modestament. Durant els mesos de novembre i desembre han desfilat per les Galeries Costa (amb excepció de la d'En Rincón celebrada al "Círculo Mallorquín") seleccions d'obres dels artistes següents:

MANUEL PUJOL

Presentà una sèrie de xilografies, moltes de les quals semblen més l'obra d'un artista format que les primeres d'un jove. El dibuix correcte i conscient; apropiat al medi. Els treballs senzills són escaients. En els de major complicació linial o en colors, trobam a faltar un perfeccionament que cal esperar de les seves condicions i voluntat.

JOSEPHA WINSER

Pintora anglesa. Agrupa olis, aquarelles i dibuixos. Maneja amb la mateixa naturalitat tots els dits procediments i està d'igual manera familiaritzada amb el retrat i amb el paisatge. El color, brillant en les figures i boirós en els paisatges, és resultat de fina percepció i adequada educació artística. Perfil figures delicades de conforme anatomia.

ENRIC OCHOA

És ja conegut del nostre públic. Al que vàrem escriure en comentar la seva anterior exposició, podem afegir que no malgasta el temps. Apart de les obres de reduït tamany, que són filigranes, n'ha produït una col·lecció de majors, en les que recull el caràcter, bellesa i ric vestuari de joves eivissenques. Empra distintes maneres i tècniques sense decaure la gràcia en la pinzellada. És sorprenent la divergència de finalitat emotiva entre les obres petites i les grans; i fins en aquestes soles. Acompanya algunes impressions parisenques de fons gris, molt inspirades.

MIQUEL MESTRE

Visions de Portals Nous titula el conjunt de notes de dit paratge que són expressió honrada del seu sentir i de la seva afició a les bel·leses de Mallorca. Notes totes atraients, gran part d'elles assoleixen fines lluminositats i transparències, especialment les més ràpides i ingènues.

JAUME CERDÀ, ANTONI TRUYOLS I RAMON NADAL

Enfronten aquests artistes les seves obres amb l'entusiasme i seny propis de la joventut estudiant.

D'En Jaume Cerdà hem tengut ocasió anteriorment d'ocupar-nos de les seves pintures i bones disposicions. Presenta algunes impressions de paisat-

ges i marines de factura ampla, espontània, i d'una certa uniformitat. En les que predominen les mitges tintes guanya pastositat l'ambient, mentre queden més fredes quan abunden els clars. *Portal d'Alfàbia* és atraient per la suavitat de la llum.

Antoni Truyols mostra paisatges i marines pintats amb coratge, de valors un poc desiguals. En els quadres, observam estimables encerts parcials com les tonalitats càlides dels casals. En les notes, domina millor el tema. *Fornalutx* és una simpàtica harmonia de rojos i verds.

També presenta algunes testes, entre les que se destaquen les que aparenten simples estudis.

Ramon Nadal, malgrat la seva modèstia, que atenua les seves investides vers l'ideal, descobreix potents facultats d'artista. La seva capacitat d'assimilació el porta a produir notes en les que recorda el malaguanyat Gelabert d'horabaixenques sumptuositats. La seva trajectòria, encara quelcom indecisa, podria ésser la resultant de dues tendències manifestes en dos quadres ben distints: *Plaça de Pollença* en el que emboira la llum de tan delicada forma que és tota placidesa, i suavitzza els tons fins a assolir una imatge emotiva del sentiment del lloc i ambient; *Cala de Deyà* és una impressió molt diferent en la que l'acord cromàtic supera les suggerències.

Una pageseta de reposada actitud és bastant per a demostrar que disposa de recursos per tractar amb èxit la figura.

JOAN O. KRAUS

Pintor alemany que reuneix nombrosos olis i aquarelles, la majoria visions de Mallorca i d'Alemanya. Habituat als camps d'ombres greus i vellutades de la pintura del Nord, s'inclina a revestir al nostre paisatge de clarors hivernenques. Les aquarelles són impressions més clares de coloracions lleugerament indicades.

VICENÇ RINCÓN

Les seves pintures de bodegons, impregnades de fort realisme, són admirables. Peixos, fruites, vidres, hortalisses... adquireixen un gran relleu sobre fons obscurs.

El quadre de la gitana *Maria-Flores* rumbeja vibrant colorit. Bon nombre de simpàtics assumptes del Port de Palma i de Sant Telm, de sabor impressionista, són bells exemples de l'agilitat del seu art.—B. B. C.

TEATRE

MESTRE LAU ES TACONER O SES RODES QUE FA EL MÓN

El dia 15 de desembre, s'inaugurà la temporada de Teatre regional, que amb èxit creixent es celebra cada any al *Saló Mallorca*, amb l'estrena del sànet de Josep M.ª Tous i Maroto "Mestre Lau es taconer o ses rodes que fa el món".

L'autor, que la temporada passada ja ens havia donat una mostra del seu enginy com a sàneter amb un divertit entremès, confirmà plenament aquesta vegada les seves condicions per al gènere amb una comèdia enjogassada i sentimental en tres actes.

Pres de les entranyes de la nostra típica i honrada menestralia, on begueren a mà plena els nostres inoblidables autors del vuit-cents, l'amic

Tous ha sabut teixir, a través d'una trama fecunda en peripècies còmiques, que mantenen l'interès de l'espectador fins al final, un sàinet ple de viu sabor popular.

L'obra obtingué una acollida franca i cordial per part del públic nombrosíssim que omplia completament el saló, el qual entrà de ple en l'obra des dels primers moments rient les innombrables situacions còmiques i aplaudint amb entusiasme a l'acabament de tots els actes. L'autor es veié obligat, al final de la representació, a dirigir, des de l'escena, la paraula al públic per expressar-li el seu agraïment.

La Companyia Catina-Estelrich, que tant s'esforça de cada dia per a la millor interpretació de les obres del nostre teatre renaixent, posà tot el seu entusiasme al servei de la nova representació, sobressortint Cristina Valls en el seu paper de "Francina", Catina Valls en el d'"Antonieta" i el Sr. Forteza (pare) en el de "Mestre Lau".

La nostra felicitació cordial a l'autor del nou sàinet que ve a enriquir, una vegada més, el repertori del teatre regional, i els nostres sincers encoratjaments a l'Empresa del Saló Mallorca que tant es sacrifica a favor del nostre Teatre.—G. C.

MINISTERIO
DE CULTURA

RECULLS DE FORA

Es pot dir que tot el mes de novembre estigué dominat per l'espectació de les eleccions legislatives convocades pel Govern Martínez Barrio i que aquest presidí, a través i en mig d'una campanya electoral fortíssima, amb una exemplar imparcialitat. La primera volta de les eleccions tengué lloc, tal com estava senyalat, el dia 19, malgrat de tots els pronòstics catastròfics, i fou des del primer moment perceptible un èxit de les candidatures de centre-dreta. Per no haver assolit el 40 per cent dels votants cap candidat, calgué repetir l'elecció per majories en segona volta a Alacant, Castelló, Còrdova, Huelva, Madrid, (capital i província), Màlaga, Múrcia (capital i província), Melilla i Ceuta; i per no arribar al 20 per cent, per minories a Alacant, Balears, Burgos, Castelló, Còrdova, Guadalajara, Huelva i Zamora. Aquesta segona volta, celebrada dia 3 de desembre, no féu més que confirmar el resultat de la primera, i la total desfeta de l'anterior coalició governamental esquerra-socialista. Un capgirament complet de la marxa empresa per la República.

El nou Parlament distribuïa els seus 473 llocs en la següent forma: Dretes (C. E. D. A., Agraris, Tradicionalistes, Renovación Española, Monàrquics Independents) 210; Centre (Radicals, 101, Lliga Catalana 26, Conservadors 18, Independents 6, Liberals Demòcrates 9, Progressistes 3) total 163; Esquerres (Socialistes 59, Esquerra republicana de Catalunya 18, Orga 6, Acció Republicana 5, Radicals Socialistes independents 4, Id. ortodoxes 1, Federals 3, Unió Socialista de Catalunya 3, i Comunistes 1) total 100.

El final de les eleccions coincidí gairebé amb l'explosió d'un nou moviment revolucionari anarco-sindicalista que posà per uns dies en perill l'estabilitat de l'ordre públic i sembrà de violències tot el país. Coincidint amb vagues generals importants, com les de transports urbans a Barcelona, la de cambrers a Madrid, el moviment esclatà amb caràcter general dia 10 de desembre; el mateix dia fou declarat l'estat d'alarma i ja el dia 3 a migdia s'havia declarat el de previsió a Barcelona, estès al vespre del mateix dia a tota Espanya. Els fogars principals del moviment i teatre dels més importants fets sagnants foren Catalunya, València (on fou atemptat criminalment l'express de Sevilla) Saragossa, Osca, Madrid, Logroño i Andalusia.

Vencent tots els averanys i a través de la dificultat de les circumstàncies polítiques, amb la sola excepció del Ministre de Justícia, Botella Asensi, baixa per dimissió, el Govern aquest complí la paraula i el Decret de convocatòria obrint el nou Parlament, primer ordinari de la República, en

la data assenyalada. Dia 7, es tengué la sessió preparatòria, i el dia de la Puríssima, dia 8, la sessió inaugural, en la que fou elegit president interí el senyor S. Alba per 234 vots. Després d'una sèrie de sessions dedicades a discussió i aprovació d'actes, i d'altres dedicades a debat sobre els darrers fets revolucionaris, ja dominats i explicats pel Govern—que es liquidaren amb la important xifra de 120 morts i uns 400 ferits,—es constituí definitivament la Cambra el dia 28, elegint-se President al senyor S. Alba per 226 vots a favor i 17 en blanc. En la sessió del 30, fou aprovada la pròrroga per tres mesos, fins a l'abril 1934, dels pressuposts generals de l'Estat.

* * *

El dissabte 16 de desembre, presentà la dimissió el Govern Martínez Barrio, complida la comesa de dissolució de Corts i elecció del nou Parlament que li donà naixença. Immediatament, començaren les consultes, i fou encarregat del poder el Sr. Lerroux, el qual al vespre del mateix dia 16 facilita la llista del nou Govern, que quedà constituït en aquesta forma: Presidència; Lerroux (radical); Estat: Pita Romero (independent); Finances: Lara (rad.); Guerra: Martínez Barrio (rad.); Justícia: Alvarez Valdés (liberal demòcrata); Governació: Rico Avello (independent); Instrucció Pública: Pareja Yébenes (rad.); Treball: Estadella (rad.); Agricultura: Ciril del Río (progressista); Obres Públiques: Guerra del Río (rad.); Comunicacions: Josep M.ª Cid (agrari); Indústria i Comerç: Ricard Samper (rad.).

El nou Govern es presentà a les Corts en la sessió de dia 19, llegint el Sr. Lerroux la declaració ministerial, a l'entorn de la qual es promogué el corresponent debat polític, que acabà en la sessió de dia 20 amb la votació d'una proposició que fou guanyada pel Govern per 265 vots contra 53.

* * *

A Catalunya, com arreu d'Espanya, tengueren lloc les eleccions generals el 19 de novembre sense que fossin necessàries segones voltes, que evità, a Barcelona-ciutat, la decisió de la Lliga Catalana d'afegir vots dels seus a un candidat contrari—el Sr. Companys—, per assolir el 40 per cent necessari. Havent estat suspesa, per causa de força major, l'elecció a tres seccions del districte IV (carrer de Casp) i una del IX (Verdun), calgué repetir-la el dimarts dia 19, i això donà lloc a l'exhibició d'una sèrie repugnant de coaccions i desvergonyes amb les quals pretenia l'Esquerra d'evitar un resultat advers ja inevitable.

El resultat final fou el triomf per majories de la Lliga a Barcelona-ciutat, Tarragona i Lleida i per minories a Girona i Barcelona-província. L'Esquerra guanyà les majories a Barcelona-circumscripció i Girona i les minories a Barcelona-ciutat, Lleida i Tarragona.

* * *

L'1 de novembre, foren traspassats solemnement a la Generalitat de Catalunya els serveis de Justícia. L'acte, que fou presidit pel Ministre de Justícia del Govern de la República, Sr. Botella Asensi, tengué lloc al saló de sessions del Palau de la Generalitat i en ell pronuncià un brillant parlament el President de l'Audiència de Barcelona, Sr. O. Anguera de Sojo.

Posteriorment, a finals del mes, foren traspassats els serveis de Belles Arts; l'execució de la legislació de l'Estat quant als serveis de telèfons;

el 8 desembre, es publicà el decret traspasant els serveis de la Guàrdia Civil. Han estat traspassats també els serveis de carreteres i camins.

El dia de Nadal dematí, morí a Barcelona, als 74 anys, el primer President de la restaurada Generalitat de Catalunya, Francesc Macià i Llussà, víctima d'un greu procés d'oclusió intestinal iniciat el dia 16, i per al qual sofrí diferents intervencions quirúrgiques. El traspàs del President posà en commoció tot Catalunya, que s'associà al dol nacional, manifestat d'una manera imponent en l'acte de l'enterrament, celebrat dia 27, que fou presidit pel President de la República. Sr. Alcalà Zamora, arribat a posta de Madrid, i pels Ministres del Treball i de Marina del Govern Central, amb el Govern en ple de Catalunya.

A l'acte de l'enterrament hi assistí una representació de l'Ajuntament de Palma, presidida pel Batle, i amb la senyera de la Ciutat, endolada.

Les despulles del President reberen sepultura provisional al mig de la plaça de la Fe del cementiri nou, i a l'acte de transportar-les-hi que fou d'una grandiositat impresionant no hi mancà més que la Creu, símbol dels cristians, a la qual havia tornat i girat els ulls abans de morir En Macià, i que en fou bandejada, imposant per força el laïcisme les autoritats catalanes.

D'acord amb l'Estatut interior de Catalunya, tot just traspassat el President de la Generalitat, assumí la Presidència interinament el que ho era del Parlament de Catalunya, Sr. Joan Casasnoves. El 29, celebrà aquest Parlament una sessió necrològica, en la qual el Conseller de Cultura, senyor Gassol, en nom del Govern, féu l'oració fúnebre del Sr. Macià, i els caps de les diverses minories s'associaren al dol del Govern.

El dia 31, fou convocat, en sessió extraordinària el Parlament per tal de procedir a l'elecció de nou President de la Generalitat, resultant elegit el Sr. Lluís Companys Jover per 56 vots; hi hagué sis vots en blanc i s'abstengueren de prendre part en la votació els diputats de Lliga Catalana.

El 5 de novembre era el dia definitivament assenyalat perquè el poble basc decidís en votació pública sobre l'Estatut de la seva autonomia. La jornada fou un èxit d'entusiasme autonomista. La votació arribà a certs llocs al 92 per cent del cens a favor de l'Estatut del nacionalisme basc.

El 22 de desembre, fou entregat solemnement un exemplar de l'Estatut aprovat pel plebiscit al President de la República Sr. Alcalà Zamora. Entregat dies després al Parlament, en la sessió que celebrà aquest dia 29, el Sr. Alba així ho anuncià a la Cambra, demanant a les minories que elegissin els diputats que havien d'integrar la comissió d'estatuts i dictaminar sobre el text presentat pels representants nacionalistes de Bascònia.

De política internacional, l'esdeveniment més important del novembre fou la consolidació de la política nazi a Alemanya, amb motiu del plebiscit sol·licitat pel Govern de Hitler per la ratificació de la seva política internacional. El 92 per cent d'electors votaren pel nacional-socialisme: el Govern obtengué 39.655.288 vots en un cens de 43 milions d'electors; sols

uns dos milions i mig digueren que no. El plebiscit es celebrà dia 12. S'ha de tenir en compte que sols podia votar-se sí o no; que l'abstenció, era, d'acord amb les instruccions oficials, fer-se culpable d'un delictes d'alta traïció; que no es podia fer cap propaganda en contra; i que votaren inclús els reclosos en els camps de concentració: bella mostra de les condicions de llibertat del sufragi.

* * *

En els règims de força com el nazi, però, no és sola la llibertat electoral la que pateix. El Govern de Hitler dictà, per exemple, el 20 de novembre, una ordenança confiscant els béns al Prof. Albert Einstein i a la seva dona. I el 23 de novembre, una ordre del Ministre del Treball exclueix del servei d'assegurances per malaltia els metges d'origen no ari o casats amb dones no àries.

* * *

Amb motiu de la discussió del projecte de redreçament econòmic, i per tercera vegada ocasionada la crisi pel problema financer, fou derrotat dia 24 de novembre a la Cambra francesa el Govern de Mr. Sarrault, el qual presentà tot seguit la dimissió del Gabinet. El 27, quedava constituït el nou Govern, presidit per Mr. Chautemps.

* * *

El 23 de desembre, es féu pública, després de llarg procés, la sentència del Tribunal de Leipzig, que entenia en la causa per l'incendi del Reichstag. La sentència fou de mort per l'holandès Marinus Van der Lubbe, principal acusat, i absolutòria pels comunistes Torgler, Dimitrov, Tanev i Popov.

* * *

El 29 de desembre, quan el Sr. Duca, Cap del Govern romanès, després d'entrevistar-se a Sinaia amb el rei Carol, anava a emprendre el viatge de retorn a Bucarest, fou mort a trets per un estudiant.

* * *

A París, acaba d'ésser instituït un *Institut Internacional de Filosofia del Dret i de Sociologia jurídica*, administrat per un "bureau" del que fou elegit president M. Le Fur i en formen part els Srs. De Vecchio (Roma), Godhardt (Oxford), Kelsen (Ginebra), Cornil (Bèlgica), Sinzheimer (Amsterdam), Djuvara (Budapest), i n'és Secretari General, M. Gurvith (París).

La primera sessió del nou Institut, tenguda el passat octubre a la Sala d'actes de la Facultat del Dret de París, fou dedicada a l'estudi del *Problema de les fonts del dret*. La segona reunió, proposada per 1935, haurà d'estudiar el tema: "Els caràcters essencials de la regla de dret, en comparació amb les altres normes socials i les lleis de la realitat."

* * *

Els "trustees" del British Museum de Londres han adquirit dels Soviets el Codex Sinaiticus de la Bíblia, que formava part un temps de la biblioteca imperial de Sant Petersburg, adquirit per Alexandre II en 1869. El famós ms. havia estat descobert en 1844 en el monestir de Santa Caterina

del Sinaí, i és juntament amb els còdexs Vaticà i Alexandrí, el més antic ms. de la versió dels Setanta.

És d'esmentar la mort de l'eminent paleògraf Emile Chatelain (27 novembre); del crític d'art André Levinson; de l'escultor anglès J. Tweed; els Doctors Rows i Calmette, a París, i el matemàtic i polític francès Mr. Painlevé.

La Federació Nacional d'Estudiants de Catalunya, d'acord amb els estudiants de l'Universitat de Montpeller, l'Associació per la Cultura de Mallorca i l'Agrupació Valencianista Escolar organitzà i celebrà pel desembre un acte commemoratiu del VII Centenari Lullian que tengué lloc el dia 10 a Montpeller amb una Conferència del Dr. Ramon d'Alòs, representant de la Universitat de Barcelona.

L'expedició sortí de Barcelona dia 8 al matí, i arribats a Montpeller visitaren la Torre dels Pins, lloc de naixença de Jaume I, on depositaren un ram de flors; la làpida a Mistral a l'Arc de Triomf; la Casa de la Vila i la Universitat.

El dia de Santa Llúcia, es reuniren a Barcelona els Jurats dels premis literaris oficials de la Generalitat. El premi de poesia "Joaquim Folguera" (5.000 ptes.) fou adjudicat a la cinquena volta de votació al llibre *El veire encantat*, de Josep Carner. El premi de novella "Joan Creixells" (5.000 ptes.), a la cinquena volta a la novella *Valentina*, de Carles Soldevila. I el premi de teatre, "Ignasi Iglésies" (5.000 ptes.); a la cinquena volta igualment, a l'obra *Els homes forts*, del Sr. Albert Piera.

Els Jurats estaven integrats en aquesta forma: Premi "Joaquim Folguera": Josep M.ª Capdevila, Miquel Llor, Carles Riba, A. Serra i Boldú, i Carles Soldevila. Premi "Creixells": Prudenci Bertrana, J. Martínez Ferrando, Armand Obiols, E. Duran Reynals, i Marçal Olivari. Premi "Ignasi Iglésies": Joan Alavedra, César A. Jordana, Joan Puig i Ferrer, Josep M.ª de Sagarra i Domènec Guansé.

S'havien rebut en total, per als tres premis, vuitanta nou obres.

Els premis musicals oficials de la Generalitat de Catalunya, que són tres: "Premi Felip Pedrell" (5.000 ptes.) per un quartet de corda; "Premi Anselm Clavé" (5.000 ptes.) per una composició de caràcter simfònic en un temps, per a cor i orquestra d'una durada aproximada de quinze minuts; i "Premi Enric Granados" (5.000 ptes.) a una composició simfònica en un temps per a gran orquestra, foren adjudicats pel Jurat, integrat pel senyors: Pau Casals, president, Josep Barberà, Baltasar Samper, Lluís Millet i Joan Lamotte de Grignon, en aquesta forma: el premi "Felip Pedrell", al quartet de corda que duu per lema "Més claror", del Sr. Amadeu Cuscó Panadés; el premi "Enric Granados", a la composició simfònica per a gran orquestra *Triptic*, lema "Velles cantúries", del Sr. Josep Muset Ferrer, Pvre.; el premi "Anselm Clavé" és declarat desert i prorrogat per l'any vinent.

S'havien rebut en total per als tres premis trenta set composicions o treballs.

Ha estat nomenat Professor de la càtedra d'Història de la Música, instaurada a la Universitat autònoma de Barcelona, Mn. Higiní Anglés.

Ha estat convocat per l'Orfeó Català en 4.ª convocatòria el VIIe Concurs per a la concessió dels premis musicals "Eusebi Patxot i Llagostera". S'ofereix un premi de 20.000 ptes. a la millor obra lírica per a l'escena (en tres o més actes), sobre text català, tot ell musicat; els compositors que concorrin al concurs han d'ésser de terres de llengua catalana, o tenir almenys deu anys de residència en aquestes terres; la propietat de les obres premiades queda a favor de llurs autors; les obres han d'enviar-se a nom de Joan Salvat, Secretari dels Concursos E. P. Ll. a l'Orfeó Català (carrer Més Alt de Sant Pere, 13, Barcelona) abans del 30 de juny 1935. El veredict del Jurat es farà públic el 1.er de desembre del mateix any.

Alguns llibres nous:

J. Amorós: *D'una troballa de monedes d'Empúries; Les dracmes emporitanes* (n.ºs 1 i 2 de les Publicacions numismàtiques de la Junta de Museus de Barcelona).—Alfons Maseras i Marius Jouveau: *Resum de literatura provençal* (C. P. Barcino 74).—Sant Joan Crisòstom: *Del Sacerdocí*. Trad. del P. Nolasc d'El Molar (Vol. II. Clàssics Cristians, sèrie B. de L. P. C.).—J. Trueta i Raspall: *Els tumors malignes primitius dels ossos* (Monografies Mèdiques 71-72).—Marià Foyé: *Resum d'aviació* (C. P. Barcino, 92).—Carles Sanllehy: *La successió de Carles II*.—Josep M.ª de Segarra: *La rosa de cristall* (poesies).—Manuel de Montoliu: *Breviari Crític*, Vol. IV.—Oleguer Mulla: *Ocells i Fúcsies*, (poesies).—Angel Ferran: *3 al Pol*.—*Almanac de la Poesia, 1934* (Altés).—Jeroni Moragas: *Rubén* (novella).—Surrinyac Senties: *Nadó*.—Guerau de Liost: *La Muntanya d'Ametistes* (poesies, Edició pòstuma).

N O T I C I A R I

NOVA EMISSORA

Amb tota solemnitat, fou inaugurada la instal·lació de la nova emissora "Ràdio Mallorca" E. A. J. 13, en presència de les Autoritats, invitats i representants d'entitats i corporacions. Es feren parlaments i, a la fi, els convidats foren obsequiats amb un lonx.

CERCLE D'ARTISTES

Un estol d'intel·lectuals i artistes pensen fundar prest a la nostra ciutat un "Cercle d'Artistes".

COMMEMORACIÓ DE LA RENAIXENÇA

L'antic setmanari "Sóller" ha volgut adherir-se a les festes del Centenari de la Renaixença de les nostres lletres pàtries, dedicant un número a aquesta commemoració, en el qual apareixen les signatures dels nostres principals escriptors.

VAGA OBRERA

La vaga que començaren els sabaters esdevengué general, ja que els restants oficis hi donaren suport. La vida normal de la ciutat fou paralitzada deu dies, al cap dels quals reprengué l'aspecte habitual.

NEVADA

Ha caigut damunt Mallorca abundosa nevada, que ha causat greus danys. A Felanitx, les pèrdues es creu que passen de quatre milions de pessetes. Ha fet destroça als pobles de Sineu, Campanet, Petra, Llubí i altres indrets.

TURISME

S'han adreçat gran nombre de telegrams al Govern de Madrid per part d'entitats econòmiques, socials i culturals en demanda de la immediata derogació del decret que estableix el control d'entrada pels turistes, puix ocasiona la ruïna de la indústria turística a Mallorca.

VIGILANTS MOTORISTES

Han vengut a prestar serveis de vigilància a la nostra illa alguns motoristes de carretera, cos recentment creat pel Govern de Madrid.

DE L'AJUNTAMENT

En una de les seves sessions, aprova el dictamen d'autorització per a obrir un concurs entre entitats bancàries per l'emprèstit necessari per a

portar a terme les obres de canalització d'aigües i clavegueres. També prengué l'acord de muntar sucursals de Telègrafs als baixos de les Cases de la Ciutat i a la Llotja de Contractació.

Fou elegit, també, Batle de la Ciutat, N'Emili Darder, el qual intensifica la campanya escolar i d'higiene, des del seu càrrec.

LA CAPELLA CLÀSSICA

Donà un concert a honor dels assilats de l'Hospital Provincial sota la direcció de Mn. Thomàs. Cantà, entre altres composicions, amb l'art i justesa en ella tan característics, *Cançó de Nadal*, de Lambert; *Vou veri vou*, de Gelabert; *El Dimoni escuat*, de Cumelles.

També ha bastit al Palau de l'Almudaina un Betlem.

PREMSA NOVA

La nostra ciutat que ja tenia un diari anglès, un setmanari anglès, un de francès i un d'alemany, ara compta amb una altra publicació setmanal alemanya amb el títol de "Der Herald". Tota aquesta premsa estrangera s'imprimeix a Mallorca.

Ha eixit a llum una petita revista destinada a donar notícies "imparcials i conscients dels espectacles palmesans". Es titula "El Oficial de los Espectáculos" i és editada per "Ediciones El Sol", de Mallorca.

OBITUARI

A Sóller, morí el Bisbe d'Osca i fill d'aquesta ciutat, Fr. Mateu Colom. Les despulles foren enterrades a l'església parroquial. Recordarem en aquesta ocasió que el traspasat féu un bell parlament en la nostra volgutíssima llengua quan es posà la nostra gloriosa bandera barrada a la façana de l'Ajuntament de Sóller.

La Redacció solament es fa solidària dels treballs que no porten signatura. Dels articles signats en són responsables llurs autors.

LA NOSTRA TERRA

DIRECTOR:

ANTONI SALVÀ I RIPOLL

ADMINISTRADOR:

JOAN I. VALENTÍ I MARROIG

Redacció i Administració: *Palacio*, 40, baixos.—Ciutat de Mallorca

Preus de subscripció: Any, 12 ptes.—Trimestre, 3 ptes.—Número solt, 1'25 ptes

ESTAMPA D' EN FRANCESC SOLER.—SANT FRANCESC, 2 I 4.—PALMA DE MALLORCA